

Občanský a společenskovední základ

POLITOLOGIE

•

ČLOVĚK V MEZINÁRODNÍM PROSTŘEDÍ

**Tereza Konečná
Marek Moudrý**

Obsah

ÚVODNÍ SLOVO	6
SEZNAM TÉMAT	6
POLITOLOGIE JAKO VĚDA	8
POLITOLOGIE A POLITIKA	8
Oblasti politologie	8
Definice a vymezení politiky	9
Teorie moci	11
POLITOLOGIE A JEJÍ MÍSTO V SYSTÉMU VĚD	12
Politologie a jiné vědy	12
Metody zkoumání	13
HISTORICKÝ VÝVOJ POLITICKÉHO MYŠLENÍ	14
Politické myšlení ve starověku	14
Politika ve středověku	15
Novověk a politika	16
Politika 19. a 20. století	17
Kořeny české politiky	18
STÁT	19
TEORIE VZNIKU STÁTU	19
Starověký stát	19
Středověký stát	20
Koncepce vzniku státu	20
DEFINICE, ZNAKY A FUNKCE MODERNÍHO STÁTU	21
Vymezení pojmu „stát“	21
Znaky státu	21
Funkce státu	22
Svrchovaný stát / zámořské území / protektorát / autonomie	23
Suverenita lidu	24
TYPY STÁTŮ A FORMA VLÁDY	24
Typy států	24
STÁTNÍ OBČANSTVÍ	27
Získání státního občanství České republiky	28
POHYB OSOB MEZI STÁTY	28
Důvody a podoby migrace	28
ÚSTAVA ČR / DĚLBA MOCI / LIDSKÁ PRÁVA	31
VÝVOJ NAŠEHO ÚSTAVNÍHO SYSTÉMU	31
Pojmy z oblasti ústavního práva	31
Vznik ústav ve světě a jejich vliv na formování naší ústavnosti	31
Československé ústavy	31
Vznik Ústavy České republiky	34
Obsah Ústavy České republiky	34
SYMBOLY ČESKÉ STÁTNOSTI	37
DĚLBA MOCI	37
PROCES SCHVALOVÁNÍ ZÁKONŮ	39
LIDSKÁ PRÁVA	40
Významné lidskoprávní dokumenty a oficiální instituce	40
Atributy lidských práv a svobod	42
Porušování lidských práv a mezinárodní nevládní organizace zabývající se ochranou lidských práv a svobod	42
Tuzemské nevládní instituce na ochranu lidských práv	43
ČLOVĚK JAKO OBČAN DEMOKRATICKÉHO STÁTU	45
OBČANSKÁ SPOLEČNOST	45
Občanská společnost v demokratickém a totalitním státě	45
POLITICKÉ STRANY	46
Politické strany v České republice	47
NÁTĚLAKOVÉ SKUPINY	47
Typy nátlakových skupin	47
STÁTNÍ SPRÁVA A SAMOSPRÁVA	49
Státní správa	49
Samospráva	50
Územní samospráva	50
Orgány územních samosprávních celků	51
Působnost územně samosprávních celků	52
VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV	52
HORIZONTÁLNÍ A VERTIKÁLNÍ DĚLBA MOCI	53
VOLBY A VOLEBNÍ SYSTÉMY	53
Proč se účastnit voleb?	53
Volební právo v demokratických státech	53
Volební systémy	54
Volby v České republice	54
Volební kampaň	55
Jak volby prakticky probíhají?	55

DEMOKRACIE A JINÉ FORMY VLÁD	57
DEMOKRACIE JAKO FORMA VLÁDY	57
<i>Prímá a nepřímá (zastupitelská) demokracie.....</i>	<i>57</i>
PRINCIPY A HODNOTY DEMOKRACIE	58
AUTORITÁŘSKÉ A TOTALITNÍ REŽIMY	59
<i>Současné nedemokratické režimy .....</i>	<i>60</i>
DIKTÁTOŘI 20. A 21. STOLETÍ	61
Adolf Hitler	61
Benito Mussolini	61
Josif Vissarionovič Stalin	62
Mao Ce-Tung	62
Fidel Castro	62
Kim Ir-sen a jeho nástupci	63
Pol Pot	64
POLITICKÉ IDEOLOGIE	65
<i>Ideologie v totalitním státě .....</i>	<i>65</i>
Liberalismus	66
Konzervatismus	66
Socialismus	67
Komunismus	67
Nacionalismus	68
Fašismus	68
Feminismus a environmentalismus	69
EXTREMISMUS	69
MEZINÁRODNÍ INTEGRACE / MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE	72
MEZINÁRODNÍ INTEGRACE	72
<i>Podoby mezinárodní integrace .....</i>	<i>72</i>
<i>Stupně mezinárodní ekonomické integrace .....</i>	<i>72</i>
MEZINÁRODNÍ OBCHOD	72
<i>Důvody mezinárodního obchodu .....</i>	<i>72</i>
MEZINÁRODNÍ EKONOMICKÉ ORGANIZACE	73
Světová obchodní organizace (WTO)	73
Mezinárodní měnový fond (MMF)	73
Světová banka	73
Organizace zemí vyvážejících ropu (OPEC)	73
Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)	74
ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ (OSN)	74
Charta OSN	74
Organizační struktura OSN	74
Rada bezpečnosti OSN	75
SEVEROATLANTICKÁ ALIANCE (NATO)	75
Působení NATO ve světě	75
EVROPSKÁ INTEGRACE	76
HISTORIE SJEDNOCOVÁNÍ EVROPY	76
<i>Středověké a novověké snahy uspořádání Evropy .....</i>	<i>76</i>
<i>Formování Evropy po 1. světové válce .....</i>	<i>77</i>
<i>Panevropské hnutí .....</i>	<i>77</i>
<i>Evropská integrace po roce 1945 .....</i>	<i>78</i>
FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ EVROPSKOU INTEGRACI	79
IDEOLOGICKÉ VLIVY	79
Rada Evropy	80
Evropský soud pro lidská práva	80
POLITICKÉ VLIVY	80
EKONOMICKÉ VLIVY	80
EVROPSKÁ UNIE	82
PODSTATA FUNGOVÁNÍ EVROPSKÉ UNIE	82
ZAKLÁDAJÍCÍ SMLOUVY	82
<i>Pařížská smlouva .....</i>	<i>83</i>
<i>EHS – Evropské hospodářské společenství .....</i>	<i>83</i>
<i>Smlouva o Evropské unii (Maastrichtská smlouva).....</i>	<i>83</i>
ČLENSKÉ STÁTY EU	84
<i>Kodaňská kritéria .....</i>	<i>84</i>
<i>Členské státy EU .....</i>	<i>84</i>
<i>Kandidátské státy vyjednávající vstup do EU .....</i>	<i>85</i>
SYMBOLY EVROPSKÉ UNIE	85
PILÍŘE EVROPSKÉ UNIE	87
<i>První pilíř: Evropská společenství .....</i>	<i>87</i>
<i>Druhý pilíř: Společná zahraniční a bezpečnostní politika .....</i>	<i>87</i>
<i>Třetí pilíř: Policejní a justiční spolupráce v trestních věcech .....</i>	<i>87</i>
VOLNÝ POHYB OSOB – SCHENGENSKÝ PROSTOR	88
<i>Schengenský prostor (Schengen) .....</i>	<i>88</i>
POLITIKY EU	89

Výlučné politiky	89
Sdílené politiky	89
Doplňující politiky	90
Ostatní politiky	90
OBCHODNÍ POLITIKA EU	90
Co je celní unie?	90
Zásady společné obchodní politiky	90
INSTITUCE EVROPSKÉ UNIE	92
HLAVNÍ INSTITUCE EU	92
Instituce zajišťující právní systém EU	92
Vrcholný politický orgán EU	92
DALŠÍ DŮLEŽITÉ INSTITUCE EU	93
PRINCIP SUBSIDIARITY	94
EVROPSKÁ RADA	94
Působnost Evropské rady	94
PŘEDSEDNICTVÍ A ČLENOVÉ EVROPSKÉ RADY	94
RADA EVROPSKÉ UNIE	95
Působnost Rady Evropské unie	95
Formace v Radě Evropské unie	95
Předsednictví v Radě Evropské unie	95
Členové Rady Evropské unie	95
ROZHODOVÁNÍ V RADĚ EVROPSKÉ UNIE	96
EVROPSKÁ KOMISE	96
Působnost Evropské komise	96
Hlavní úkoly Evropské komise	96
Organizace Evropské komise	96
EVROPSKÝ PARLAMENT	97
Pravomoc Evropského parlamentu	97
Složení Evropského parlamentu	97
Výbory Evropského parlamentu	97
Frakce – politické skupiny v Evropském parlamentu	98
Čeští poslanci v Evropském parlamentu	98
GLOBALIZACE / PLANETÁRNÍ PROBLÉMY	99
PODSTATA GLOBALIZACE	99
GLOBALIZACE Z HISTORICKÉHO POHLEDU	99
PŘÍČINY GLOBALIZACE	99
DOPADY GLOBALIZACE NA STÁT A SPOLEČNOST	100
Negativa globalizace	100
Pozitiva globalizace	101
Deglobalizace	101
KONZUMNÍ SPOLEČNOST	101
TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ	101
MOJE POVĚDOMÍ O STÁTU A MEZINÁRODNÍCH INSTITUCÍCH	103
POUŽITÁ A DOPORUČENÁ LITERATURA	104

Zdroje a odkazy k doplňkovým informacím v učebnici

Věřohodnost a dostupnost online zdrojů

Učebnice obsahově postihuje základní učivo nosných témat z oblasti politologie, často ovšem odkazuje i na doprovodný studijní či informační materiál dostupný online. Takové odkazy jsou uváděny v zápatí stránky (na které je objasňována problematika učiva) nebo i v textových boxech se souvislostmi a zajímavostmi. Mohou mít podobu hypertextového odkazu, výzvy k vyhledání pojmu nebo QR kódu (k jeho načtení se používá softwarová čtečka nainstalovaná v mobilním zařízení). QR kód slouží k pohodlnějšímu načtení obsahu těmito zařízeními. ▼

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: <https://www.psp.cz/>

Rozšiřující informace k pojmům: **demokracie**. V internetovém vyhledávači (např. [Google.com](https://www.google.com)) zadejte hledaný řetězec: **demokracie**

QR kód

Den, kdy vzniklo
Československo:

K online zdrojům publikovaným na internetu je nutné přistupovat kriticky. Ne všechny poskytují zcela věrohodné nebo ověřené informace, ať už to jsou online encyklopedie, nebo webové stránky komerčních subjektů či institucí. Vhodné je danou nalezenou informaci ověřit, a to nejlépe z několika dalších na sobě nezávislých online zdrojů. Učebnice na většinu doplňkových online zdrojů odkazuje obecně (formuluje klíčový pojem pro zadání do internetového vyhledávače). Správná volba klíčového pojmu čtenáři umožní najít aktuální online zdroje dostupné v reálném čase. V případě, že se jedná o seriózní online zdroj, u kterého se předpokládá dlouhodobější platnost, je uvedena celá URL adresa (např. <https://www.psp.cz/>).

Úvodní slovo

Učebnice, kterou právě držíte v rukou, se věnuje dvěma okruhům občanského a společenskovedního základu. V první části se zabývá základními poznatky z politologie (politologií jako vědou, politickou teorií a mezinárodními vztahy), v druhé pak přibližuje problematiku mezinárodní integrace a popisuje organizace, které se podílí na tvorbě mezinárodních vztahů mezi jednotlivými státy světa. Poměrně obšírně se věnuje Evropské unii, jejímu vzniku, myšlence a podstatě a také orgánům a institucím, které ji tvoří. Závěrem objasňuje přínosy a problémy globalizace a konzumního způsobu života a rovněž přibližuje problematiku tzv. udržitelného rozvoje lidské společnosti.

Skladbou témat se učebnice snaží spoluvytvářet povědomí člověka o jeho postavení ve státě a v občanské společnosti, ale také v mezinárodním prostředí. Společnost, ve které žijeme a která nás významnou měrou ovlivňuje, formuje a usměrňuje (v kladném, ale i záporném slova smyslu), můžeme svými postoji, rozhodnutími, volbami a aktivitami spoluutvářet. Proto je tak důležité a žádoucí se v dané problematice orientovat a zajímat se o ni.

Posláním této učebnice a přáním autorů je uceleným a zajímavým způsobem poskytnout základní přehled o politologii a fungování státu, postavení jednotlivce ve společnosti i v mezinárodních společenstvích, především pak v Evropské unii, a také porozumět integračním a globalizačním procesům.

Obsažená témata představují ucelený blok učiva stanoveného RVP pro gymnázia a střední odborné vzdělávání a splňuje požadavky ke společné části maturitních zkoušek.

Autoři

Seznam témat

- 1. Politologie jako věda** (Mgr. Tereza Konečná)
  - Politologie a politika • Politologie a její místo v systému věd • Historický vývoj politického myšlení
- 2. Stát** (Mgr. Tereza Konečná)
  - Teorie vzniku státu • Definice, znaky a funkce moderního státu • Typy států a forma vlády
  - Státní občanství • Pohyb osob mezi státy
- 3. Ústava ČR / dělba moci / lidská práva** (Mgr. Tereza Konečná)
  - Vývoj našeho ústavního systému • Dělba moci • Proces schvalování zákonů • Lidská práva
- 4. Člověk jako občan demokratického státu** (Mgr. Tereza Konečná)
  - Občanská společnost • Politické strany • Nátlakové skupiny • Státní správa a samospráva
  - Veřejný ochránce práv • Horizontální a vertikální dělba moci • Volby a volební systémy
- 5. Demokracie a jiné formy vlád** (Mgr. Tereza Konečná)
  - Demokracie jako forma vlády • Principy a hodnoty demokracie • Autoritářské a totalitní režimy
  - Diktátoři 20. století • Politické ideologie • Extremismus
- 6. Mezinárodní integrace / Mezinárodní organizace** (Ing. Marek Moudrý)
  - Mezinárodní integrace • Mezinárodní obchod • Mezinárodní ekonomické organizace
  - Organizace spojených národů • Severoatlantická aliance
- 7. Evropská integrace** (Ing. Marek Moudrý)
  - Historie sjednocování Evropy • Faktory ovlivňující evropskou integraci • Ideologické vlivy
  - Politické vlivy • Ekonomické vlivy
- 8. Evropská unie** (Ing. Marek Moudrý)
  - Podstata fungování EU • Zakládající smlouvy • Členské státy EU • Symboly EU
  - Pilíře EU • Volný pohyb osob – Schengenský prostor • Politiky EU
- 9. Instituce Evropské unie** (Ing. Marek Moudrý)
  - Hlavní instituce EU • Další důležité instituce EU • Princip subsidiarity • Evropská rada
  - Předsednictví a členové Evropské rady • Rada Evropské unie • Rozhodování v Radě Evropské unie
  - Evropská komise • Evropský parlament
- 10. Globalizace / Planetární problémy** (Ing. Marek Moudrý)
  - Podstata globalizace • Globalizace z historického pohledu • Příčiny globalizace
  - Dopady globalizace na stát a společnost • Konzumní společnost • Trvale udržitelný rozvoj

---

POLITOLOGIE

Politologie jako věda

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

- vysvětlit pojem politika
- nastínit vývoj politického myšlení člověka
- pochopit vztahy a vazby mezi politikou a ostatními vědami

Po prostudování této kapitoly budete znát:

- předmět jednotlivých společenských věd
- pojem politika (definice a vymezení politiky)
- vývoj politického myšlení
- předmět a metody zkoumání politické vědy
- vztah politologie k jiným vědám

První kapitola se zabývá vymezením politologie jako jedné ze společenských věd – dozvíte se, čím se tato společenská věda zabývá a jaké metody využívá. Dále se seznámíte s vývojem politického myšlení a s nejvýznamnějšími osobnostmi této vědy.

Politologie a politika

V současné době rozlišujeme mnoho společenských věd. Samotné označení „společenské“ nám napovídá, že se jedná o **vědy, které se zabývají člověkem nebo společností**. Určitě každý z vás ví, že **psychologie** je věda zabývající se (velmi stručně řečeno) lidským chováním, **sociologie** zkoumá jednání lidí ve společnosti, sociální skupiny a strukturu společnosti, **ekonomie** se snaží o objasnění fungování hospodářského života společnosti, **demografie** se zabývá vývojem lidské populace – pracuje tedy s pojmy jako porodnost (= natalita), úmrtnost (= mortalita) a podobně. Čím se ale zabývá **politologie**?

Politologie je interdisciplinární společenská věda, která se snaží o objektivní zkoumání státu a jeho politických institucí. Zabývá se politickými systémy, činností politických stran, politických organizací a zájmových skupin, ideologiemi, mezinárodními vztahy a také tím, jak se lidé chovají v politickém prostředí.

Velmi jednoduše bychom mohli chápat politologii jako **nauku o státu**.

Oblasti politologie

Politologie se zabývá mnoha oblastmi, proto se dělí do několika disciplín:

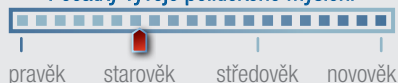
- **obecná politologie** – zabývá se historickým vývojem politologie, vývojem politologických škol a popisuje vztah politologie k jiným vědám;
- **politické teorie** – jak plyne z názvu, těžištěm zájmu jsou politické teorie, a to jak v minulosti, tak i v současnosti;
- **srovnávací politologie** – srovnává fungování různých forem států;
- **politické instituce** – soustředí se na stát, dělbu moci, ústavu, státní správu a samosprávu;
- **mezinárodní vztahy** – tato část politologie zkoumá vztahy mezi jednotlivými státy, organizacemi, zabývá se mezinárodním právem. Jelikož hrají v současné době mezinárodní organizace stále větší roli ve světovém politickém dění, začíná se tato disciplína vyčleňovat jako samostatný vědní obor.

Jaké otázky si politologové kladli a kladou? Co je zajímavé? Co je cílem jejich zkoumání? Politologové sledují činnost těch, kteří se účastní politiky. O činnosti koho je tedy řeč?

Politiky se účastní nejen poslanci, senátoři či prezident republiky, ale i zaměstnanci domáhající se zvýšení svých platů, studenti demonstrující před ministerstvem školství nebo politické strany usilující o získání moci ve volbách.

Někteří politologové se zamýšlejí nad tím, jak by měl fungovat stát a jeho instituce; jestli by například mělo být více uplatňováno rozhodování občanů v referendu apod. Jiní popisují jednotlivé politické jevy a další zase předpovídají, jak se bude

Počátky vývoje politického myšlení

První snahy postihnout skutečnosti a události v politických souvislostech spatřujeme již v antickém Řecku.

POJEM

► POLITOLOGIE

Pojem pochází z řečtiny (*polis* = městský stát, *logos* = věda, rozum).

SOUVISLOSTI

Stát a jeho vnitřní politické uspořádání

Jednou z oblastí, kterým se politologie věnuje, je tzv. **srovnávací politologie**. Mimo jiné sem patří **porovnávání funkčnosti jednotlivých forem státu podle vnitřního politického uspořádání**. Existuje více hledisek, podle kterých se státy rozčleňují:

- **typy států podle způsobu vlády** (autokratické a demokratické státy),
- **typy států podle hlavy státu** (monarchie a republika),
- **typy států podle jejich uspořádání** (typicky unitární stát, federace a konfederace),
- **jiná hlediska dělení** (právní stát, policejní stát, byrokracie, plutokracie, tyranie atd.).

Srovnávací politologie tedy například zkoumá a porovnává možnost a míru ovlivňování chodu politiky (z pohledu občanů) u demokratických a autokratických států. Příkladem může být míra politických svobod občanů demokratické Jižní Koreje a totalitní izolované Korejské lidové demokratické republiky.

▲ Ilustrační obrázek – vojenští pozorovatelé KLDK na hranici s Jižní Koreou.

► POLITOLOG

Politolog je osoba, která se profesně věnuje zkoumání struktury politického, sociálního a ekonomického systému společnosti.

politologie = věda

politika = činnost

SOUVISLOSTI

Koho se týká politika a do jaké míry?

Profesně je politika předmětem zájmu politologů, mezi jejichž činnost patří např. podrobné analýzy postupů politické reprezentace státu, rozborů postojů politiků apod. Do jaké míry má ale politika dopad na nás, občany?

Do větší, než si myslíme. V politice se rozhoduje o záležitostech, které se více či méně dotýkají našeho každodenního života.

Na úrovni města či obce je na politice závislé například rozhodnutí obce zřídit nebo naopak zrušit stanici městské policie či rozhodnutí zastupitelstva obce v investičních akcích. **Na úrovni kraje** to může být cena jízdného spojení či slučování škol.

Na úrovni státu může být příkladem zavedení a podoba státních maturit, regulace cen plynu a elektřiny či rozhodnutí o dostavbě nové jaderné elektrárny.

Z DĚJIN

Politická moc

Německý sociolog **Max Weber** (1864–1920) uvádí, že *jedinci, kteří se věnují politice, chtějí získat politickou moc.*

Weber rozlišuje dvě podoby (podstaty) moci:

- **moc, která slouží jako nástroj pro dosažení jiných cílů,**
- **moc, která vychází ze své podstaty, je kategorií sama o sobě a její získání je pro politika prestiží.**

Touhu po získání moci (resp. po možnosti vládnout a „hýbat“ politikou) dokladují mnohé případy z historie (od egyptských faraonů přes imperátory a panovníky dobyvatelů až po novodobé diktátory a politické představitele států).

„Lidé by nikdy nedosáhli toho, co je možné, kdyby ve světě soustavně nesahali po tom, co možné není.“

Max Weber

politika vyvíjet (např. jaký dopad by mohlo mít na život občanů ČR vítězství té které politické strany nebo uskupení ve volbách).

Zkoumání politologů můžeme rozdělit do tří základních směrů:

1. **Normativní politologie** – zabývá se tím, jak by společnost a politika měly fungovat; zahrnuje také hodnotové soudy.
2. **Deskriptivní (popisná) politologie** – popisuje politické jevy, politickou praxi a politické instituce. Popisuje tedy politickou realitu takovou, jaká je.
3. **Predikativní (prognostická) politologie** – snaží se předpovídat, jaká bude politická realita v budoucnu, a současně zkoumá, zda a do jaké míry lze budoucí vývoj ovlivnit.

Definice a vymezení politiky

Již několikrát jste mohli narazit na pojem **politika, politický**. Co to ale politika je? Tak jako je možné chápat ekonomiku jako ekonomii v praxi, také **politiku můžeme chápat jako politologii v praxi**. Jak už víte, **politologie je věda, kdežto politika je činnost**.

Politika je středem zájmu různých skupin obyvatel daného státu – jak těch, kteří se jí profesně věnují, tak i jednotlivých občanů.

Definice politiky existuje několik, pro naše potřeby politiku vymežíme takto:

Politika je specifický druh činnosti politických subjektů, jejichž cílem je prostřednictvím vlivu realizovat své zájmy, prosadit své cíle. Nástrojem k prosazení cílů a zájmů je politická moc, o jejíž získání subjekty usilují různými prostředky.

Co si ale máme představit pod pojmem **subjekt politiky**? Co znamená **vliv v politice**? A o jakých různých **prostředcích** je v definici řeč?

1. **Subjekt politiky** – je např. politická strana, občanské hnutí, zájmová skupina, stát nebo mezinárodní organizace **usilující o vliv nebo moc**.

Subjekt politiky

Každá **politická strana** se v předvolební kampani snaží „přilákat“ co nejvíce voličů, aby získala v Poslanecké sněmovně co nejvíce křesel a mohla tak ovlivňovat politické dění.

Mezi **zájmové skupiny** můžeme zařadit také např. **ekologická hnutí** či **občanská sdružení**, která prosazují své zájmy. Např. politikou ekologické iniciativy (jako politického subjektu) může být snaha o ochranu určitého konkrétního území, politikou občanského sdružení (také jako politického subjektu) může být snaha o nezneškodnění dané lokality pro bydlení nepromyšlenou výstavbou komerčního či průmyslového objektu.

Stát působí jako subjekt politiky např. na mezinárodní politické scéně (prosazení výsostných zájmů daného státu např. v oblasti hospodářské politiky).

Subjektem politiky může být i **jedinec** – například občan jako jedinec poukazující na nesrovnalosti, které nastaly v průběhu voleb do zastupitelstva obce.

SOUVISLOSTI

Kromě subjektu politiky lze hovořit také o **objektu politiky**, což jsou sociální skupiny, na které se působí.

Objekt politiky

Pokud například vláda rozhodne o změně registračních poplatků za vydání dokladů (např. pasu), pak to má **dopad na určitý objekt politiky, kterým je celá skupina občanů daného státu**. Všechny těchto lidí se tedy bude týkat povinnost uhradit nově stanovený poplatek.

SOUVISLOSTI

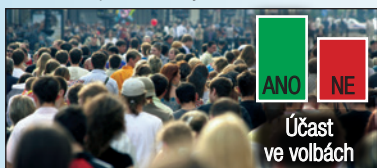
V politice je však málokdo (a málokdy) jen subjektem nebo jen objektem, a to proto, že **politika je vzájemné působení politických subjektů a objektů**.

SOUVISLOSTI

„Přijdou, či nepřijdou volit?“

Již dlouho je pryč doba, kdy v období budo-
vání reálného socialismu u nás přicházelo
k volebním urnám 99,7 % voličů.
Současnost je ve znamení spíše nižší volební
účasti voličů, zejména při volbách do Parla-
mentu a do Senátu. U voleb do krajských či
obecních zastupitelstev je účast voličů vyšší.
Konkrétněji – parlamentních voleb v roce
2021 se zúčastnilo 65,43 % voličů. Volby
prezidenta se v roce 2018 účastnilo v prv-
ním kole 61,92 % a ve druhém kole 66,60
% voličů. Voleb do Evropského parlamentu
se účastní pravidelně jen kolem 20 % voličů.

Politická reprezentace státu a jednotlivé
politické strany zvláště si tedy právem poklá-
dají otázku, jak zvýšit volební účast občanů.
Souvisí to přirozeně s výsledky voleb, kdy
každý hlas pro stranu (politické seskupení)
znamená šanci přiblížit se k výraznějšímu
politickému zisku a k účasti v budoucí vládě.

Každá politická strana tedy využívá poznatků
sociologie a psychologie, aby si udělala odhad,
jak se občan jako volič během voleb zachová,
a jakou je proto třeba použít strategii. Jiné
představy o výsledcích voleb bude mít zastánci
právice a jiné zase levicově zaměřený volič,
jinak bude volit občan s vysokoškolským vzdě-
láním a jinak středoškolák apod. Politické strany
(i v ČR) dokonce využívají pro stanovení správné
strategie volební kampaně i zahraničních nebo
svých vlastních PR poradců.

Pro představitele politiky by však základní
otázkou mělo být, proč tak klesá ochota
voličů k volbám vůbec jít...

Lobbing

SOUVISLOSTI

Pojem **lobbing** pochází z angl. **lobby** (předsíň,
v přeneseném slova smyslu **zájmová skupi-
na**). Výrazem se označuje **snaha o prosazová-
ní skupinových zájmů**,
a to zejména u státních
orgánů a veřejných insti-
tucí (a jejich představitelů), případně v médiích.

Lobbování může
velmi snadno přerůst
v **korupční snahy**.

Předmětem takového počínání je zpravidla
osobní prospěch či snaha ovlivňovat média
(a to jak ze strany ekonomických subjektů,
tak i politiků samotných).

Na tyto praktiky, které zatěžují společnosti
zemí celého světa, poukazuje zejména orga-
nizace **Transparency International**. Z právního
hlediska lobbování nezákonné
není, ovšem korupce již ano.

Politologie a její místo v systému věd

Politologie a jiné vědy

V předešlé podkapitole jsme si definovali politologii jako vědu a vymezili jsme
některé základní pojmy jako subjekt a objekt politiky, vliv (moc) a prostředky, kte-
ré politika k dosažení vlivu používá.

Politologii jsme si definovali jako **interdisciplinární** (mezioborovou) **společen-
skou vědu**. Ke **společenským vědám**, se kterými se politologie prolíná, lze zařadit
především **filozofii, sociologii, historii, psychologii, právo a ekonomii**.

a) Filozofie. Až do 19. století byla politologie součástí právě této vědy. Ta část
filozofie, která se zabývá výhradně politikou, se nazývá **filozofie politiky**
a zkoumá například, jakou úlohu plní ve společnosti normy a hodnoty nebo
studuje etické základy státní moci, přičemž vychází z poznatků politologie.

b) Sociologie. Věda o fungování společnosti byla jednou z disciplín, které měly vý-
znamný vliv na konstituování vědy politické. Odvětví sociologie zabývající se po-
litikou – **sociologie politiky** – analyzuje chování voličů a politiků, vytváří statis-
tiky či provádí výzkumy veřejného mínění, které jsou pro politické subjekty často
zpětnou vazbou a zároveň impulzem k jejich dalšímu počínání.

c) Historie. Politický vývoj je též zájmem mnoha historiků. Jejich poznatky pak
politologie využívá k tomu, aby mohla zpětně potvrzovat své závěry. Abychom to-
tiž pochopili politické změny, ke kterým v minulosti docházelo, je znalost dějin ne-
zbytná. Prakticky vše totiž plyne z historického vývoje.

d) Psychologie. I věda o lidské psychice a lidském chování souvisí s politologií.
Specifickým druhem chování je totiž **chování lidí ve sféře politiky**. Znalosti psy-
chologie pak pomáhají například vysvětlit a odhadnout chování voličů, což se
politikům obvykle hodí vědět při předvolebních mítincích, kdy se snaží ovlivnit
a někdy i zmanipulovat účastníky (více v kapitole **Nátlakové skupiny**, str. 47).

e) Ekonomie. Rovněž ekonomické poznatky jsou v politice důležitým faktorem.
Ekonomie a politika se vzájemně ovlivňují. Vysoká nezaměstnanost nebo
zvýšení daní může podnítit občany k nátlaku na politické subjekty s cílem si-
tuaci změnit. Hospodářskou krizi nebudou schopni vyřešit sami ekonomové;
je úkolem státu, aby se oba subjekty formou různých opatření snažily **dopady
takovéto krize zmírnit**.

Krise ekonomiky, morálky, systému...

SOUVISLOSTI

Řada politologů poukazuje na to, že současné globální problémy světa nejsou
způsobeny jen nerozvázným počínáním si na poli ekonomiky a financí (ze strany
řady států i finančních institucí, např. bank či pojišťoven). **Jde o mnohem závaž-
nější stav – o krizi ekonomickou a současně o krizi společnosti, úpadek morálky
a hodnot**, které by ji měly tvořit, a **propad důvěry v politiku**, která je čím dál více
zasahována **populismem a autokratickými snahami**.

Je tedy nasnadě, že o obnovu všech těchto společenských součástí se musí ruku v ruce snažit jak ekono-
mičtí odborníci, tak i politici ve spolupráci s dalšími specialisty z oblastí práva, sociologie, psychologie
a dalších oborů. To vše samozřejmě za aktivního přispění občanů samotných. Všichni se přitom shodují na
tom, že **míra „pokřivení společnosti“ je značná**, že to nebude snadný a krátkodobý proces...

f) Právní vědy. Oblast práva byla po dlouhou dobu úzce propojena s oblastí poli-
tickou a můžeme říct, že je tomu tak i dodnes. Například **Ústava ČR** je nejvyšším
zákonem státu, tvoří vrchol právního řádu. Mimo jiné stanovuje základní pravidla
politických vztahů, vymezuje základní mocenské instituce a vztahy mezi nimi.
Jedno z témat, které spadá na pomezí práva a politologie a je předmětem diskusí
mnoha politologů i občanů, je např. poslanecká imunita.

Poté, co jsme si vymezili vztah politologie k jednotlivým společenským vědám,
je zřejmé, že **nelze jednoznačně vymezit předmět politologie**, jelikož v mnoha pří-
padech překračuje oblast svých zájmů a dostává se na pomezí jiných věd. **Mnohá
témata a různé společenské problémy se tak prolínají několika vědami současně.**

Rozšiřující informace k pojmu: **lobbing**. V internetovém vyhledávači (např. Google)
zadejte hledaný řetězec: **lobbing, lobbování, cílený boj za zájmy určité skupiny, lobbismus**.

Z DĚJIN

Egyptské pojetí světa

Starověký Egypt se vyvíjel více než 3 000 let. Během tohoto období se formovala i jeho politika, která měla dvě podoby: **zahraníční politika** v podobě obchodních vztahů se sousedními zeměmi a **expanzivní politika** směřující k územním získkům.

Egyptské pojetí světa bylo spojeno s bohyní **Maat** (slovo *maat* značí ve staroegyptštině **podstatu, univerzální řád světa**). Tento univerzální řád světa v sobě zakotvoval **kromě náboženského pohledu i skutečnosti související s pravdou, harmonií a se správným jednáním**. Vidíte, že už zde, v pojmu „správné jednání“, jsou zakotveny zárodky politiky. Symbolem *maat* bylo **přstrosí pero**, které měla na čelence i stejnojmenná bohyně. ▶

Z DĚJIN

Chammurabiho zákoník

Zákoník neobsahuje pouze ujednání právního charakteru, ale řeší i otázky obchodu a soukromého vlastnictví, rodiny, půjček, násilných činů a postavení jednotlivých společenských vrstev. **Měl podobu dioritové desky**, tzv. **stély** (viz obr. níže ▼), která byla vztýčena na veřejném místě tak, aby jej měli všichni na očích a nemohli se vymluvit na to, že neznají znění zákoníku. V současnosti je vystaven v pařížském muzeu Louvre.

Pro ilustraci pár příkladů ze znění některých článků:

- „Jestliže někdo někoho obvinil a uvrhl naň podezření z vraždy, avšak neusvědčil jej, bude ten, kdo ho obvinil, usmrčen.“
- „Jestliže se někdo dopustil loupeže a bude dopaden, tento člověk bude usmrčen.“
- „Jestliže stavitel postavil někomu dům a neudělal své dílo pevně a zeď spadne, tento stavitel pevně vystaví tuto zeď ze svých vlastních prostředků.“
- „Jestliže šenkýřka, v jejímž domě se scházeli zločinci, tyto zločince nezadržela a do paláce nepřivedla, bude tato šenkýřka usmrčena.“
- „Jestliže právoplatný občan vyrazil oko příslušníku plnoprávných občanů, vyrvou mu oko. Jestliže zlomil kost plnoprávného občana, zlomí mu kost.“

Historický vývoj politického myšlení

Politické myšlení bylo vždy součástí politické praxe. Znalost dějin politického myšlení nám pomáhá lépe se orientovat nejen v minulosti, ale také v přítomnosti. Je nutné si uvědomit, že politické myšlení se historicky vyvíjí a vždy vychází z dané historické situace. V této podkapitole se seznámíte s nejvýznamnějšími událostmi a mysliteli od starověku až po 20. století.

Politické myšlení ve starověku

Starověk můžeme časově vymezit od vzniku prvních států **okolo 4. tisíciletí před našim letopočtem až do 5. století našeho letopočtu**.

V období starověku se politické myšlení začíná částečně vymaňovat ze sféry mytologie a náboženství.

Z doby **starověkého Egypta** se např. dochovala poučení, jak postupovat v případě povstání, jakým způsobem je možné si vytvářet okruh oddaných lidí, jak se chovat k nadřazeným apod. Z období **Babylonské říše** je nejvýznamnějším dokumentem **Chammurabiho zákoník**, **starověká Čína** v tomto směru zaznamenala největší rozmach v období od 6. do 2. století př. n. l., které je nazýváno **obdobím „sta škol“**. K nejznámějším směrům patřilo **konfucianství, taoismus** nebo **mohismus**.

Umění války

ZAJÍMAVOST

Dílo **Umění války** (*Art of War*, 孫子兵法) stvořil proslavený čínský vojevůdce **Sun Tzu** (544 př. n. l. – 496 př. n. l.).

▲ Vojevůdce
Sun Tzu

Kromě toho, že dílo pojednává o vojenské taktice a strategii, přesahuje svými myšlenkami také do společenského a politického života.

Je rozčleněno na 13 kapitol (• **Plán** • **Příprava války**

- **Plánování útoku** • **Bojová situace** • **Válečná síla**
- **Prázdné a plné** • **Válečné střetnutí** • **Devět proměn**
- **Pohyb vojska** • **Povaha krajiny** • **Devět krajín**
- **Útok ohněm** • **Užití zvědě**).

Svým rozsahem a pojetím je považováno za jedinečné nadčasové dílo.

„**Jedna spravedlnost je mocnější než tisíc zbraní.**“

Sun Tzu, *Umění války*

▲ *Umění války* ve vazbě bambusových desek.

Větší pozornost budeme věnovat **řeckému politickému myšlení**, které se začíná formovat **se vznikem městských států – „polis“**. Největší rozmach zaznamenává v 5.–4. století př. n. l. Jako první od přírodní problematiky k problematice člověka a společnosti přecházejí **sofisté**, kteří se začínají zabývat spravedlivým uspořádáním obce, významem moci a svobody.

Platón se např. ve svém díle *Ústava* snaží o **konstrukci ideálního státu** a hledá odpověď na otázku: „*Co je to spravedlnost?*“ V Platónově ideálním státě existují **tři vrstvy obyvatel**. Na vrcholu jsou **vládci-filozofové**, kteří ztělesňují rozum. Díky své vzdělanosti a moudrosti vědí, co je dobré pro obec. Druhou vrstvu tvoří **strážci**, jejichž úkolem je chránit obec, poslední skupinou jsou **výrobci** (rolníci a řemeslníci), kteří se starají o zisk a obživu. Uspořádání obce odpovídá uspořádání lidské duše – u vládců převládá rozum, u strážců je to vášeň a statečnost, u řemeslníků a rolníků žádostivost. Během výchovy se projeví, která složka v duši člověka převažuje. Výchova je pro všechny společná a děti jsou podrobeny několika zkouškám, při kterých jsou postupně vybráni výrobci, pak strážci a nakonec vládci. Takto vzniklé skupiny jsou pak vychovávány tak, jak to odpovídá jejich budoucímu určení a způsobu života, který s ním bude spojen. Spravedlnost se netýká jednotlivých občanů, ale státu jako celku, zájmy celku jsou tedy nadřazeny zájmům jednotlivce. Pouze pokud občané dělají to, k čemu jsou určeni, může být dosaženo harmonie. Vládcové ani strážci nesmí mít soukromý majetek ani soukromý život. K plození dětí jsou jim přidělovány ženy tak, aby bylo zaručeno co nejvyšší potomstvo. Výrobci majetek vlastnit mohou, ale jen v omezené míře tak, aby bylo zřejmé jejich podřízené postavení. Platón kritizuje demokra-

cii jako formu vlády (vláda chudé většiny), tvrdí, že každá demokracie vyústí v tyranii. Ačkoli má ideální stát v **Platónově** pojetí podobu kastovního systému, samotný výběr elit je pojímán demokraticky – prosadit se může kdokoli, kdo projde úspěšně systémem vzdělání a následné praxe.

Platónova koncepce státu narazila – kritizoval ji jeho žák **Aristotelés**. Ten prostudoval 158 ústav tehdejších městských států a na základě toho došel k závěru, že **nelze stanovit ideální model obce**. Podle Aristotela každý člověk usiluje o dobro a **nejlepší stát je ten, ve kterém žije co nejvíce dobrých, mravních občanů**. U Platóna kritizuje znevážení významu rodiny a partnerského života a také zákaz vlastnit soukromý majetek. Uznává, že peníze mají všichni určitým způsobem rádi, pokud je však člověk bohatý příliš, může mu to bránit v ušlechtilých činnostech a svádět ho to k rozmařilosti. Člověka chápe jako **zoon politicon** (tvor společenský), který nemůže žít sám, má žít ve státě a snažit se o postupné zlepšování jeho zřízení. Aristotelés (na rozdíl od Platóna) vnímá otroctví jako přirozeně vzniklou instituci. Lidé jsou buď schopni ve státě rozhodovat, nebo rozkazy plnit – právě ti jsou pak ve své přirozenosti otroky. Mezi Aristotelova díla patří např. *Etika Nikomachova*, *Politika*, *O duši*.

Politika ve středověku

Středověk můžeme časově vymezit od 5. do 15. století. Politické myšlení je součástí širších náboženských koncepcí. K nejvýznamnějším představitelům politického myšlení, rozvíjeného v rámci křesťanství, patřili **Augustin z Hippo** a **Tomáš Akvinský**.

Augustin z Hippo pocházel ze severní Afriky. Původně byl nevěřící, později se stal křesťanem, pak knězem a nakonec biskupem. Ve svém díle **O obci boží** popisuje dějiny jako zápas mezi **obcí světskou** (dáblovou) a **obcí boží**, tvořenou křesťany. V průběhu dějin nejsou tyto obce od sebe odděleny, mnohdy se prolínají. K oddělení obou obcí dojde až na konci dějin při posledním soudu. Svou teorií se Augustin z Hippo odklání od v té době převládajícího cyklického pojetí dějin a přiklání se k pojetí lineárního vývoje.

sv. Augustin z Hippo

Tomáš Akvinský se pokusil propojit antickou racionalitu s křesťanstvím. Základem společnosti pro něj byl jednotlivec, který postupně vytváří společenské svazky, jako je **rodina – vesnice – město – stát**. Stát je tedy přirozenou institucí. Podle Akvinského mají poddaní právo svého vládce „odstranit“, pokud sleduje pouze své egoistické zájmy a nejedná s úmyslem dosáhnout společného dobra.

Pro středověkou společnost byla charakteristická **koncepce trojího lidu**. Společnost byla rozdělena na **tři stavy – duchovenstvo, panský stav a poddané** (ti byli úplně vyloučeni z politického života). V raném a vrcholném středověku měla církev největší vliv, ke konci středověku se objevují snahy o reformu církve (**John Wycliffe, Jan Hus a Martin Luther**).

Zač vděčíme středověku

ZAJÍMAVOST

Mnohé věci, které jsou pro nás dnes samozřejmostí, byly „vynalezeny“ ve středověku. Například **mechanické hodiny, univerzity, hrady, kostely či katedrály**. Také v nemateriálním ohledu nás středověk „provází“ dennodenně – ať už zdravíme „**Pozdrav pánbůh!**“ nebo „**Dobrý den**“, použijeme středověké úsloví. To, že je tento text vytištěn na papírových stranách tvořících knihu, že jsou kapitoly opatřeny arabskými číslicemi – i za to vděčíme středověku. Používáte při čtení **brýle**? Pak máte středověk přímo na nose...

Počátky renesance spadají do Itálie 14. století a postupně se šíří do celé Evropy. Příznačná je **kritika středověkého církevního absolutismu**. Renesance se obrací k antice a vychází z humanismu. **Stát je chápán jako nástroj lidských zájmů**, ne už jako „boží meč“ v rukou vrchnosti.

Rozšiřující informace k pojmům: **Platón, Aristotelés, Augustin z Hippo, Tomáš Akvinský**. V internetovém vyhledávači (např. Google) zadejte jména hledaných myslitelů.

OSOBNOST

Platón

Řecký filozof a pedagog **Platón** (427 př. n. l. – 347 př. n. l.) náleží mezi významné antické myslitele.

Platón je autorem mnoha spisů, které většinou koncipoval jako rozhovory se svým učitelem **Sokratem**. Platón se ve svých dílech nejčastěji věnuje tématům morálky, ctnosti, spravedlnosti a společenským poměrům.

Platón svým učením významně ovlivnil celou pozdější západní filozofii.

OSOBNOST

Aristotelés

Řecký filozof **Aristotelés** (384 př. n. l. – 322 př. n. l.) je řazen mezi nejvýznamnější filozofy vrcholného období starověkého Řecka.

Patří mezi Platónovy žáky, avšak je velkým kritikem jeho filozofie. Aristotelés ve svých filozofických závěrech zohledňuje své vlastní poznatky o člověku, společnosti, přírodě, umění i politice. Na rozdíl od Platónovy „diskuse“ již mají Aristotelovy spisy věcný charakter a přesnou argumentaci.

OSOBNOST

Tomáš Akvinský

Tomáš Akvinský (1225–1274) byl katolickým teologem, filozofem a jednou z nejvýraznějších osobností a autorit římskokatolické církve jako takové. Jeho práce je řazena k vrcholným dílům scholastiky. Jeho filozofie vychází z teologického výkladu **Aristotelova** díla a ve své práci byl ovlivněn i tzv. **novoplatonismem**, směrem, který dále rozvádí **Platónovu** filozofii. Pochován je v klášteře Fossanova (Priverno, Itálie).

Gotický klášter Fossanova (Itálie), místo s uloženými ostatky Tomáše Akvinského. ▶

Vymezení pojmů: LEGÁLNÍ / NELEGÁLNÍ / LEGITIMNÍ / NELEGITIMNÍ

SOUVISLOSTI

- **Legální** je vše, co je **v souladu se zákonem**.
- **Nelegální** je naopak to, co je **v rozporu se zákony**.
- **Legitimní** neboli **oprávněné** je vše, co se opírá o přesvědčení veřejnosti.
- **Nelegitimní** je to, co je **v rozporu s veřejným míněním**.

Pojmy legální/nelegální/legitimní/nelegitimní bývají často užívány ve spojitosti s politickou mocí. Tabulka vpravo naznačuje možné kombinace. ▶

	LEGÁLNÍ	NELEGÁLNÍ
LEGITIMNÍ	Politická moc je uplatňována v souladu se zákony; zákony i výkon moci považují občané za správné.	Určité skupiny používají násilí v rozporu se zákony, avšak mají podporu veřejnosti.
NELEGITIMNÍ	Jsou přijaty zákony, které nemají oporu u veřejnosti; zároveň se na jejich základě uplatňuje politická moc.	Tato kombinace uplatňuje násilí, které zároveň není schvalováno občany (diktatura, teroristické organizace).

Mezi další významné osvícenské myslitele patří **Charles Montesquieu**, který je autorem myšlenky dělby moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní tak, aby se vzájemně kontrolovaly a omezovaly.

Jean-Jacques Rousseau vytvořil po Hobbesovi a Lockovi třetí základní model společenské smlouvy. Vychází z toho, že v přirozeném stavu si byli lidé rovni, byli svobodní a dobří. Egoistou se podle Rousseaua člověk stává až se vznikem soukromého vlastnictví, které má za následek rozpory ve společnosti. Rozdělení vlastnictví změnilo přirozený stav v Hobbesův boj všech proti všem, tento boj chápe jako boj chudých proti bohatým. To vyvolává nezbytnost společenské smlouvy a státu.

Politika 19. a 20. století

V 19. a počátkem 20. století jsou položeny základy pro moderní politickou vědu.

Jedním z představitelů je **Karl Marx**, autor spisu *Komunistický manifest* a nedokončeného díla *Kapitál*. Marx rozdělil společnost do dvou tříd, a to na základě vztahu k vlastnictví výrobních prostředků (buržoazie výrobní prostředky vlastní, proletariát pouze užívá). Kritizuje nerovné postavení obou tříd, které vnímá jako vykořisťování, které vede k třídnímu boji. Řešením má být proletářská revoluce a následně má být nastolena beztřídní společnost.

Robert Michels je znám tím, že zformuloval tzv. „železný zákon oligarchie“. Rozvíjel tezi, že i v demokratické společnosti mají politické strany tendenci rozhodovat autonomně, tedy bez ohledu na názory ostatních. Lidé tuto tendenci navíc podporují tím, že mají sklon k uctívání silného vůdce.

POJEM

OLIGARCHIE

Jde o formu vlády, kdy politickou moc drží hrstka prominentních osob (armádní špičky, nejbohatší osoby s vlivem na politiku apod.).

Železný zákon oligarchie

ZAJÍMAVOST

Robert Michels dokladuje platnost železného zákona oligarchie na příkladu velkých komplexních organizací, kde systém řízení postupem času konvertuje k oligarchii. Úzká skupina jedinců se postupně přestane snažit o dosažení nějakých cílů, nýbrž převládne úsilí o uchování moci a vlivu.

Typickým příkladem oligarchie současného světa jsou tzv. vojenské junty [chunty]. Jde o formy vlády, které jsou řízeny úzkou skupinou armádních špiček. Ve většině případů vojenská junta mocensky kontroluje politický i společenský život dané země, a to i za použití tvrdých represivních (donucovacích) nástrojů (stanné právo, žalářování politických odpůrců apod.). Konkrétním příkladem vojenské junty může být například východoasijský Myanmar (dřívější Barma) či africká Mauretánie.

Myanmar – vojenská přehlídka.

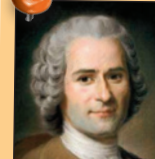
OSOBNOST

Charles Luis Montesquieu

Charles L. Montesquieu (1689–1755) patří mezi francouzské filozofy a spisovatele. Kritizoval především poměry absolutismu. Navazuje na poznatky Johna Locka, kdy moc ve státě má být rozdělena na dvě navzájem oddělené moci – na výkonnou a zákonodárnou moc. Později se přidala i moc soudní.

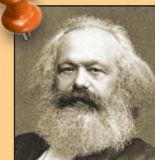
OSOBNOST

Jean-Jacques Rousseau

Jean-Jacques Rousseau (1712–1778) se právem řadí mezi nejvýznamnější francouzské filozofy a spisovatele. Jeho dílo silně ovlivnilo Velkou francouzskou revoluci i další vývoj teorii, na kterých byla založena existence společnosti a státu. Rousseau nabádal k návratu k přírodě a k lidské přirozenosti. Podle něj se člověk rodí dobrým a teprve až společnost jej (svými nesmyslnými řády a zvyklostmi) vlastně kazí.

OSOBNOST

Karl Marx

Karl Marx (1818–1883) byl německý filozof a teoretik dělnického hnutí, socialismu a komunismu. Ve spolupráci s Friedrichem Engelsem rozpracovával teorie marxistického pojetí dějin. Z poznatků Marxe a Engelse vycházel Vladimir Iljič Lenin.

Den, kdy byl vydán Komunistický manifest (21. únor 1848):

8:12

<https://www.slavne-dny.cz/episode/10022999/den-kdy-byl-vydan-manifest-komunisticke-strany-21-unor-1848>

Rozšiřující informace k pojmům: Charles Montesquieu, Jean-Jacques Rousseau, Karl Marx. V internetovém vyhledávači (např. Google) zadejte jména hledaných myslitelů.

Stát

Po prostudování této kapitoly budete znát:

- pojem stát, jeho charakteristiku
- teorie vzniku státu
- jednotlivé typy a formy státu
- rozdíly v uspořádání starověkého, středověkého a moderního státu
- význam státu pro jeho občany

Druhá kapitola pojednává o základních teoretických poznatcích o státu jakožto politické instituci. Dozvíte se, proč vznikla potřeba uspořádání společnosti do podoby státu, jaké by stát měl plnit funkce a jak se v průběhu dějin měnila jeho podoba a principy fungování. Dozvíte se, jaký je rozdíl mezi republikou a monarchií či federací a unií a také to, kdo je *občan* a kdo *obyvatel* státu.

Teorie vzniku státu

Státy neexistují od počátků dějin, ale vyvíjely se přirozeně tak, jak se vyvíjela společnost. Lidé žili v počátcích své existence v jiných společenských uskupeních – v rodích, kmenech, klanech. Jednalo se o malá uskupení čítající desítky až stovky osob, jejichž základem byly příbuzenské vztahy. Společenské vztahy se zakládaly na nepsaných pravidlech, která se přenášela **zvykovým právem**. Postupně docházelo k rozrůstání těchto pospolitostí, což vedlo k tomu, že osobní a příbuzenské vztahy přestávaly být stmelujícím prvkem těchto útvarů. Začala se projevovat **nutnost existence všeobecně závazných pravidel (zákonů)**, která by byla vynutitelná ze strany formální autority (panovníka). Jen tak může fungovat stále se rozrůstající společenství.

Starověký stát

V průběhu dějin se do značné míry měnila podoba fungování států.

První státy jako **Egypt** či **Mezopotámie** vznikaly ve 4.–3. tisíciletí př. n. l. Normy chování jejich obyvatel byly odvozeny většinou ze **zvykového práva**.

Klasické starověké **řecké polis (městské státy)**, např. **Athény**, bývají považovány za předchůdce moderního státu. Právě **Athény** jsou pokládány za kolébkou filozofie, umění a demokracie. **Veřejné prostranství (agora)** bylo místem, kde se shromažďovali občané, aby se účastnili politických diskusí, konaly se zde trhy a bohoslužby, byla zde vyhlášována rozhodnutí panovníka. **Agora byla tedy místem, kde se mohli občané aktivně účastnit politiky.** Občané s právem volit byli pouze muži starší třiceti let, kteří také mohli rozhodovat o vině či nevině obžalovaných. Práva athénských žen byla velmi omezená, mnohdy nebyla jejich pozice lepší než pozice otrokyně. O sňatku rozhodovaly rodiny bez nevěsty, ženy neměly žádná politická práva ani přístup ke vzdělání.

Ve starověkém Římě plnilo funkci agory **fórum**.

Forum Romanum

Forum Romanum je jedním z nejznámějších a nejnavštěvovanějších míst starověkého Říma. Byl to vlastně pomyslný střed Říma, kde se scházelo jeho obyvatelstvo a kde probíhaly **veřejné diskuse**. Rovněž zde stála spousta chrámů. Na místě fóra se původně nacházel močál, který byl pomocí drenážní a kanalizační soustavy odvodněn. Největšího rozmachu doznalo římské fórum za doby panování **Julia Caesara**. Úpadek fóra byl spjat s koncem Západořímské říše a s nástupem křesťanství; nakonec mu přispěli i samotní obyvatelé, kteří pustnoucí sutiny původních chrámů rozebírali na stavební kámen.

Mimoходом, pojem „fórum“ ve smyslu prostoru pro diskuse je zachován dodnes – např. na internetových diskusních portálech.

ZAJÍMAVOST

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

- definovat, co je stát, pojednat o jeho základních charakteristikách
- pojednat o teoriích vzniku státu
- posoudit jednotlivé typy a formy státního uspořádání
- pochopit rozdíly mezi historickými formami státu
- pochopit důležitost a význam státu pro občana, který v něm žije
- posoudit a pochopit rozdíl mezi občanem a obyvatelstvem státu

VÍTE, ŽE...?

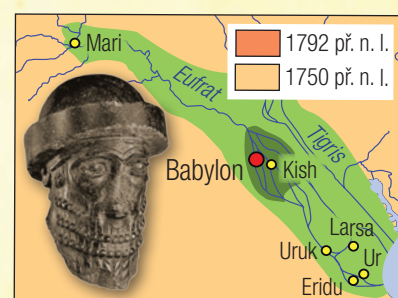
Nejstarší osady světa

Mezi patrně nejstarší lidská sídliště přináležejí osada **Catal Hüyük** (7 500 až 5 700 let př. n. l.) a dokonce ještě starší **Göbekli Tepe** (10 000 až 9 000 let př. n. l.). Obě se nacházejí na území dnešního Turecka. Archeologické vykopávky odhalily masivní zdi, u Göbekli Tepe dokonce až 6 m vysoké monolity ve tvaru písmene T (největší o hmotnosti 50 tun). Záhadou je, jak byly tyto osady zbudovány, když většina neolitické populace obývala jeskyně či primitivní chýše. Na snímku vidíte právě osadu Göbekli Tepe. ▲

Starobabylonská říše

Z DĚJIN

Již panovníci **Starobabylonské říše** se opírali o **úřednický aparát**. Vznikaly **první normy**, kterými se společnost řídila, byly k dispozici první **právní prvky, jak si vymoci plnění povinností** – např. **Chammurabiho zákoník**, který byl založen především na oblasti zvykového práva. Nástupci krále Chammurabiho (též Chammurapi) však nebyli schopni právní systém dále rozvíjet, což vedlo k postupnému úpadku celé říše. Na obrázku vidíte rozmach říše za období Chammurabiho vlády; v levém rohu pak jeho podobiznu na dioritové bustě.

Dějinný vývoj státnosti na našem území

Z DĚJIN

- Předstupněm státního útvaru na našem území byla **Sámová říše** (existovala v letech 623–658). Francký kupec Sámó spojil slovanské kmeny z důvodu obrany proti nájezdům Avarů. Tento kmenový svaz zanikl až po smrti Sámá.
- **Skutečně prvním státním útvarem** byla **Velkomoravská říše**, která byla v letech 833–906 jedním z nejvýznamnějších států ve střední Evropě. Rozkládala se na území dnešního Česka, Slovenska a Maďarska. Mezi významné osady (hradiště) patří na Moravě **Mikulčice** nebo **Staré Město** u Uherského Hradiště.
- Za vlády **Přemyslovců** se utvářelo **České království**, které bylo významnou součástí **Svaté říše římské**.
- V letech 1526–1918 pak byly české země podřízeny **habsburské monarchii**.
- V roce 1918 vzniká Československá republika jako jeden z nástupnických států Rakouska-Uherska.
- Od 1. ledna 1993 se začíná psát historie samostatné České republiky.

Přibližná rozloha Sámovy říše

SOUVISLOSTI

Jak vznikly některé současné moderní státy?

První moderní státy se začaly formovat v 16. a 17. století. Jak takový stát vznikne?

- Jako první příklad uvedme vznik **Československé republiky**. Do roku 1918 jsme byli součástí habsburské monarchie, neměli jsme tedy vlastní stát. Rozhodující podíl na vzniku samostatné Československé republiky měl bezesporu **T. G. Masaryk**, který již v roce 1914 (krátce po vypuknutí 1. světové války) odešel do exilu, aby zviditelnil náš národ a přesvědčil politiky velmocí o oprávněnosti samostatného československého státu. Masaryk působil ve Švýcarsku, Francii, Anglii, Rusku a USA. Ve svých projevech vystupoval proti Habsburkům a prosazoval ideu společného státu Čechů a Slováků. **Masaryk si na svou stranu získal amerického prezidenta W. Wilsona**, který garantoval vznik samostatného Československa. **Dne 28. 10. 1918 vznikl Československý stát**, čímž došlo poprvé od dob Velké Moravy ke spojení Čechů a Slováků v samostatném státě. **T. G. Masaryk byl 14. 11. 1918 zvolen ve své vlasti prezidentem**.

- Moderní stát **Izrael** vznikl na základě plánu OSN na rozdělení Palestiny **v roce 1948; do této doby Židé svůj vlastní stát neměli**. Na konci 19. století se začal konstituovat **sionismus** (nacionalismus židovského národa), jehož **nosnou myšlenkou bylo právě vytvoření samostatného státu**. Nově vzniklý stát Izrael byl ihned uznán Spojenými státy, následovaly další země, mezi nimi také ČSR. **Arabské státy jej uznat odmítly a vyhlásily mu válku – následovalo mnoho dalších ozbrojených konfliktů**, ve kterých Izrael svou existenci uhájil. V prvních letech existence židovského státu Izrael došlo k masivní imigraci těch Židů, kteří přežili holocaust, a také těch, kteří byli vyhnáni z arabských zemí.

Den, kdy začala šestidenní válka (22. 5. 1947):

<https://www.slavne-dny.cz/epi-sode/10010681/den-kdy-zacala-sestidenni-valka-5-cerven>

Definice, znaky a funkce moderního státu

Stát jako takový charakterizují určité obecné znaky. Stát také plní řadu funkcí.

Vymezení pojmu „stát“

- Stát je **organizovanou formou** lidské společnosti. Stát je **instituce**.

Znaky státu

Mezi typické znaky státu patří následující:

1. **Teritorium** – každý stát zaujímá určité území, které zahrnuje suchozemský prostor, vnitřní a pobřežní vody, prostor pod nimi a vzdušný prostor nad nimi.
2. **Státní moc** – moc vládnout, vytvářet zákony a soudit.
3. **Obyvatelstvo** – všechny osoby, které obývají dané území a spadají pod moc daného státu.
4. **Státní suverenita** – suverénní (svrchované) státy jsou nezávislé na moci jiného státu. V mezinárodním prostředí vystupují samy za sebe, vstupují do vztahů s jinými státy – uzavírají mezinárodní smlouvy, vstupují do mezinárodních organizací. Každý stát rozhoduje o svých záležitostech samostatně.

Každý stát disponuje ve vztahu ke svému obyvatelstvu mocí. **Jedná se o hierarchicky uspořádané státní orgány**, které jako celek nazýváme **mocenský aparát**.

Každý stát potřebuje ke svému fungování **donucovací prostředky**, prostřednictvím kterých svou moc vykonává.

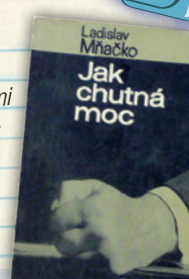
- V **demokratických státech** však bývají upřednostňovány **nenásilné prostředky** vynucující dodržování zákonů.
- **Totalitní společnosti** využívají (kromě zákonů a propagandy) často i **represivních prvků** k zajištění své vládnoucí moci.

Z MÉDIÍ

Jak chutná moc

Slovenský spisovatel **Ladislav Mňačko** v tomto románu popisuje vzpomínky a úvahy ústřední postavy, fotografa Franka. Ten se při pohřbu svého přítele zabývá vzpomínkami na společnou odbojovou činnost za II. světové války. Frankův společník však při zastávání funkcí komunistického funkcionáře postupně ztrácí charakter a morální kredit. Titul věrně nastiňuje mocenské praktiky, které vykonavatelé komunistické moci dennodenně využívali; zároveň však poodhaluje i jejich zbabělost a neustálý strach z toho, že by mohli o svoji moc přijít.

Doporučujeme k přečtení.

Zákony jsou závazné pro všechny, kteří se zdržují na území daného státu.

Rozšiřující informace k pojmu: **vývoj státnosti na našem území**. V internetovém vyhledávači (např. Google) zadejte řetězec znaků *historie Česka, dějiny českého národa* apod.

Ústava ČR / Dělbba moci / Lidská práva

Po prostudování této kapitoly budete znát:

- pojem ústava a rozdíly mezi jednotlivými typy tohoto dokumentu
- vývoj ústavního systému českého státu (ČSR, ČSSR, ČSFR, ČR)
- princip dělby moci ve státě a jeho smysl
- význam lidskoprávních dokumentů pro občany demokratických států
- příklady porušování lidských práv ve světě

Tato kapitola vás seznámí s **ústavou**, základním zákonem státu. Seznámíte se s ústavním vývojem českého státu a podrobněji pak se současnou **Ústavou ČR** a **Listinou základních práv a svobod**. Dále se dozvíte, jak a kým je v našem státě rozdělena moc a na jakých principech a za jakých podmínek lze schválit zákon.

Vývoj našeho ústavního systému

Ústava (konstituce, z latiny: *con-stituere* = ustavit, založit, zakotvit) je základní zákon státu, který stojí na vrcholu hierarchie právních norem.

Určuje charakteristiku státu, státoprávní uspořádání, státní symboly, stanovuje základní pravidla politických vztahů, vymezuje základní mocenské instituce, jejich kompetence a vztahy mezi nimi. Jelikož je nedílnou součástí **Ústavy ČR** také **Listina základních práv a svobod**, můžeme tvrdit, že je ústavně zakotveno také postavení občanů ve státě, tedy jejich práva a povinnosti.

Pojmy z oblasti ústavního práva

Většina států má **ústavu psanou**, naopak **nepsanou ústavu** má Velká Británie. Britská nepsaná ústava se opírá o historický vývoj a ústavní zvyklosti.

Dále se setkáváme s pojmem **oktrojovaná (vnucená) ústava** – jde o typ ústavy, která nebyla přijata parlamentem, ale byla vydána pouze z rozhodnutí panovníka.

Rigidní ústava se vyznačuje tím, že její změna není tak „snadná“ jako změna běžného zákona. Většinou je k odsouhlasení její změny zapotřebí **větší počet hlasů zákonodárců** (např. **Ústava ČR**). Větším počtem hlasů se v českém ústavním řádu myslí tzv. **kvalifikovaná většina**, která představuje 3/5 hlasů poslanců a senátorů.

Protikladem rigidní ústavy je **ústava flexibilní**, jejíž změny nejsou nijak ztíženy oproti přijímání běžných zákonů.

Vznik ústav ve světě a jejich vliv na formování naší ústavnosti

Vznik prvních ústav spadá do období konce 18. století, kdy postupně zanikají absolutní monarchie a začíná vznikat parlamentarismus.

Právě v tomto období vznikají **ústavy USA** a **Francie**, které do značné míry ovlivnily vznik konstitucí jiných států. Pro české země byl významný revoluční rok 1848, kdy se objevují požadavky na zavedení ústavnosti. **Počátek českého ústavního vývoje spadá do druhé poloviny 19. století**, tedy do období **habsburské monarchie**. V podrobnějším výkladu se dále zaměříme na **ústavy, které byly vydány až po 28. říjnu 1918**, kdy bylo vyhlášeno **samostatné Československo**.

Československé ústavy

Dne **13. listopadu 1918** byla **Národním výborem** schválena **prozatímní ústava**. Jednalo se o první ústavu Československé republiky, která platila necelé dva roky.

Dne **29. února 1920** byla československým **Národním shromážděním** schválena **ústavní listina Československé republiky**, která rušila prozatímní ústavu. Ústava ČSR byla výrazem demokratického zřízení **Československé republiky** a platila až do roku 1948, přičemž v období německé okupace byla tradice našeho konstitucionalismu přerušena.

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

- pojednat o významu a poslání ústavy
- vymezit vývoj ústavního systému našeho státu, pochopit základní rozdíly mezi jeho vývojovými etapami
- pochopit, proč se moc ve státě dělí mezi jeho jednotlivé mocenské struktury
- poznáte a budete schopni si uvědomit význam lidskoprávních dokumentů pro existenci člověka ve společnosti

POJEM

► RIGIDNÍ vs. FLEXIBILNÍ

Oba pojmy pocházejí z latiny. **Rigidus** = tuhý, nepoddajný, neohebný. **Flexibilis** = nestálý, pružný, ohebný, přizpůsobivý.

Z DĚJIN

Počátky ústavnosti u nás

V českých zemích se snahy o zavedení ústavnosti objevují v souvislosti s revolučním rokem 1848. V tehdejší době bylo naše území součástí **rakouského císařství** (v rámci **habsburské monarchie**). Bylo to za období panování císaře **Ferdinanda I. Dobrotivého**, kterého revoluční události donutily k významným ústupkům. Byla vydána **dubnová ústava**, první v historii rakouské monarchie. Nesplnila však očekávání a Ferdinand I. byl ještě během roku 1848 vystřídán císařem **Františkem Josefem I.** (viz obr. ►). Právě **František Josef I.** v roce 1860 otevřel tzv. **Říjnovým diplomem** cestu k reformě Rakouska v **konstituční monarchii**.

POJEM

► ÚSTAVNOST

Ústavnost (neboli **konstitucionalismus**) značí vládu lidu prostřednictvím demokratické ústavy.

Vznik samostatného Československa

Z DĚJIN

Okamžik rozpadu rakousko-uherského mocnářství a vznik Československa byl význačným milníkem v utváření samostatného státu Čechů a Slováků.

Lide československý! Dělnici!

Hodina nejdůležitější se přibližila!

Zitra, dne 14. října je všeobecná stávka ve všech zemích československých!

▲ Výzva ke generální stávce, která se uskutečnila 14. října 1918

▲ Velký znak Republiky československé

• Dne 20. října v odpoledních hodinách bylo v Paříži americkým velvyslancem předáno Edvardu Benešovi oficiální stanovisko a podmínka amerického prezidenta Wilsona rakouské vládě. Ve sdělení bylo jasně řečeno, že mír (tedy konec I. světové války) bude uzavřen, jen jestliže Rakousko uzná samostatnost Čechoslováků a Jihoslovánů. Tímto přestalo Rakousko-Uhersko mezinárodně, právně i diplomaticky existovat.

• 28. října 1918 se uskutečnila ve švýcarské Ženevě konference o vytvoření a podobě samostatného československého státu. Tento den je pokládán za den vzniku Československa.

Události vedoucí ke vzniku Československa můžete sledovat na připojeném videu (viz QR kód). ▶

Den, kdy vzniklo Československo (28. 10. 1918): <https://www.slavne-dny.cz/episode/526294/den-kdy-vzniklo-ceskoslovensko-28-rijen>

4:05

SOUVISLOSTI

Sféry vlivu po II. světové válce

Předzvěstí budoucího směřování poválečného Československa byla postupimská konference, která se uskutečnila v červenci roku 1945. Představitelé vítězných mocností (Winston Churchill za Anglii, Harry S. Truman za USA a Josif V. Stalin za Sovětský svaz) zde dohodli i budoucí uspořádání Evropy po II. sv. válce. Československo se ocitlo ve sféře vlivu Sovětského svazu.

Den, kdy začala studená válka (22. 5. 1947):

<https://www.slavne-dny.cz/episode/10017568/den-kdy-zacala-studena-valka-22-kveten-1947>

8:30

Únor 1948 – přechod od demokracie k totalitě

To, že je Československo vazalem Sovětského svazu (tzn. že je mu podřízeno), potvrdil Únor 1948. Historikové nejsou jednoznačného názoru, zda šlo skutečně o puč, či o šikovnou politiku komunistů v mezích tehdejších zákonů. Podstatné však je, že prezident Edvard Beneš dne 25. února 1948 přijal demisi nekomunistických ministrů a doplnil vládu kandidáty navrženými komunisty. 9. května byla přijata nová ústava a dne 11. června 1948 odstoupil Beneš z úřadu prezidenta. Ve funkci jej nahradil komunistický kandidát Klement Gottwald.

9. květen 1948 je významným datem změn, které nastaly po únoru 1948, kdy se dostali k moci komunisté. Toho dne byla přijata Ústava Československé republiky (často také nazývána jako Ústava 9. května). Toto období znamenalo pro Československo konec demokracie a nastolení totalitního režimu. Zmíněná ústava sice zachovávala demokratické rysy (např. nezávislé soudnictví nebo základní lidská práva a svobody), ve skutečnosti však měla pouze formální charakter a Československo jako jeden ze satelitních států Sovětského svazu bylo také pod jeho kontrolou.

Dne 11. července 1960 schválilo Národní shromáždění ústavu, jejíž návrh byl o čtyři dny dříve odsouhlasen celostátní konferencí KSČ. Tato ústava bývá označována za socialistickou, obsahovala článek o vedoucí úloze Komunistické strany Československa, což v praxi znamenalo, že KSČ mohla zasahovat do politického a hospodářského dění ve státě. Vlastně to znamenalo přechod od parlamentarismu k jednotě státní moci. Důležitou změnou, kterou tato ústava zavádí, je nový název státu – Československá socialistická republika. ▼

Změna symbolů státu po roce 1960 a nerespektování pravidel heraldiky

SOUVISLOSTI

Socialistická ústava z roku 1960 vymezovala i novou podobu oficiálního státního znaku.

Vzhled znaku vidíte na obrázku vpravo. ▶

Dlužno zmínit, že vzhled znaku odporoval řadě heraldických zásad, např.:

- byla odňata tradiční koruna z hlavy lva – byla nahrazena rudou pěticípou hvězdou,
- zcela zásadní chybou byl nevhodný základní tvar znaku v podobě pavězy,
- nevhodně a nelogicky byl začleněn štít symbolizující Slovensko.

Heraldika je nauka o pravidlech a zvyklostech, podle nichž se vytváří, určují a popisují znaky.

Ústavní zákon o československé federaci z roku 1968 transformoval dosud jednotnou Československou socialistickou republiku na federativní stát. Dne 1. ledna 1969 vznikla Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika, které byly součástí nově vzniklé federace.

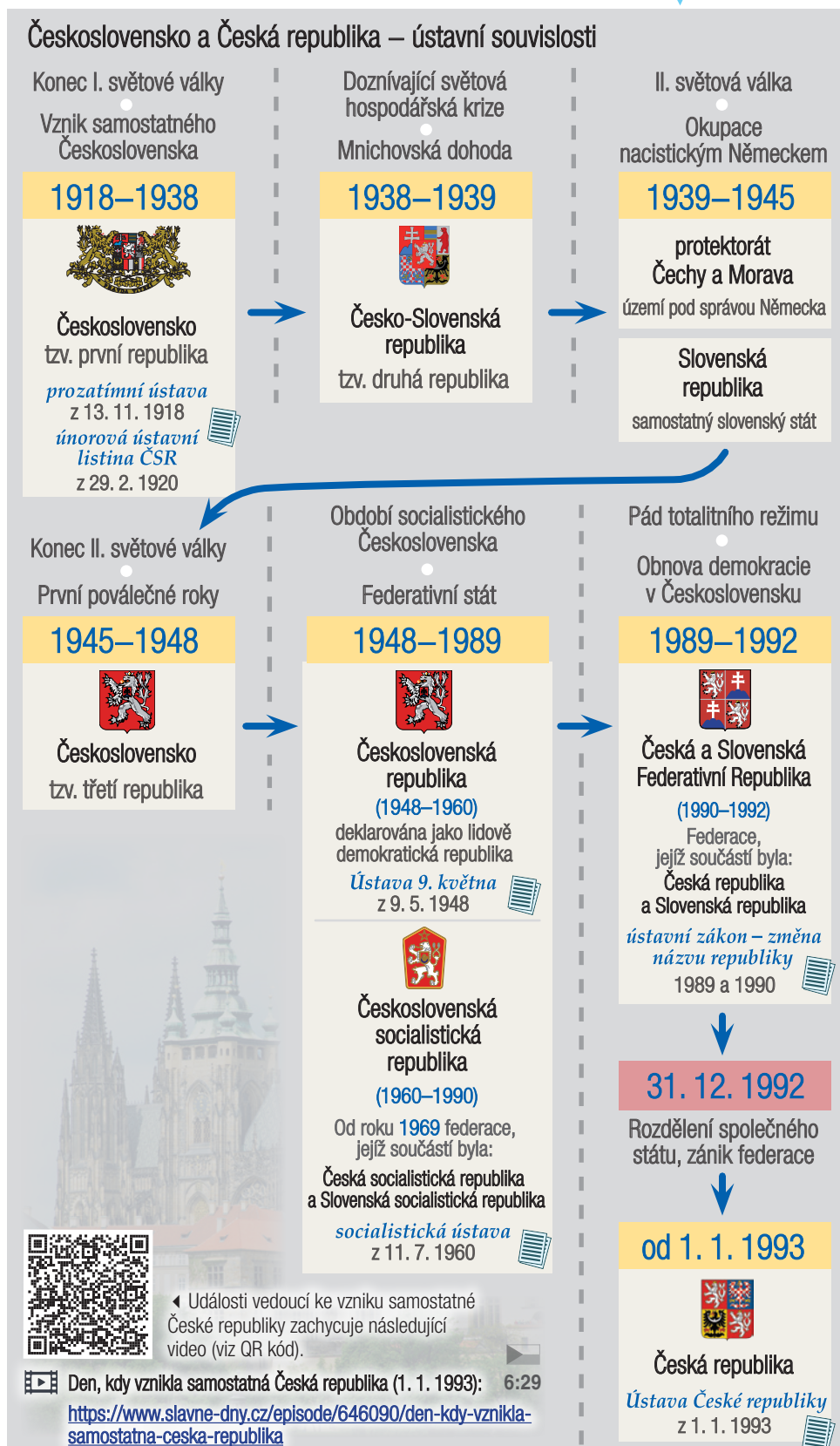
Okolnosti „Února 1948“ zachycuje připojené video (viz QR kód). ▼ ▶

Den, kdy v Československu došlo ke komunistickému převratu (25. únor 1948): <https://www.slavne-dny.cz/episode/795283/den-kdy-doslo-ke-komunistickemu-prevratu-25-unor>

Rok 1989 byl významným mezníkem. Došlo k pádu komunistického režimu a k opětovnému nastolení demokracie. Tyto politické, společenské a hospodářské změny si žádaly také novelizaci ústavy. Byly schváleny změny ústavního zákona (bylo vypuštěno ustanovení o vedoucí úloze KSČ), dále došlo (od data 23. 4. 1990) ke změně názvu republiky na Česká a Slovenská Federativní Republika a bylo zrušeno plánované hospodářství.

Česká a Slovenská Federativní Republika existovala do roku 1993.

Co byla „pomičková“ válka?

Po listopadu 1989, kdy došlo ke změně režimu, bylo nutné změnit název Československa, jelikož jsme již nebyli socialistickou zemí.

Dne 29. března 1990 byl odhlasován název **Československá federativní republika**. S tímto názvem společného státu Čechů a Slováků se právě Slováci nedokázali ztotožnit, označení „československý“ pro ně neznamenovalo výraz partnerství obou národů.

„Skrátka ide tu o to, aby bola určitá ochota zo strany českých poslancov upraviť to slovo „československý“, ktoré pre Slovákov vždy zavrhuje čechoslovakizmom a v ktorom sa cítia nie ako partneri, ale ako prídavok k národu českému...“ vyjádřil tehdy podstatu problému ve stručnosti slovenský poslanec Jozef Kučerák.

V dubnu 1990 tedy poslanci odhlasovali nový název – **Česká a Slovenská Federativní Republika**; místo sporných názvů „Československá federativní republika“ (česky) a „Česko-slovenská federatívna republika“ (slovensky). Tento název byl v rozporu s pravidly pravopisu, podle kterých se „Slovenská“ mělo psát s malým písmenem, v kontextu napjatých vztahů mezi Čechy a Slováky se však dalo předpokládat, že pravopis půjde stranou.

I přesto ale řada rozporů (podstatnějších než „-“) přetrvávala a dne 31. 12. 1992 došlo k rozpadu federace. Od 1. ledna roku 1993 tak na politické mapě působí dva nové samostatné státy.

Na následujícím obrázku vidíte představitele obou jednajících stran – vlevo Vladimír Mečiar za stranu slovenskou, vpravo Václav Klaus za stranu českou. Snímek pochází z roku 1992, ze společných jednání týkajících se rozdělení společného státu.

Zdroj foto: TASR

POJEM

► FEDERACE

Jde o typ státního zřízení – složený stát, který se skládá z více států (členů) federace.

Ústavní zákon o zániku České a Slovenské Federativní Republiky:

<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

(v poli **Základní vyhledávání** zadejte řetězec znaků **542/1992**).

Člověk jako občan demokratického státu

Po prostudování této kapitoly budete znát:

- pojem občanská společnost
- podstatu politické strany
- charakteristiku jednotlivých volebních systémů
- jaké mají občané demokratického a totalitního státu možnosti se podílet na správě veřejných věcí
- význam vertikální a horizontální dělby moci a charakteristiku subjektů státní správy a samosprávy

Tato kapitola přináší teoretické poznatky o občanské společnosti a možnosti jejich praktického využití v demokratickém státě. Seznámíte se s principy fungování veřejné správy a jejím dělením. Dozvíte se, k čemu nám slouží úřady a také to, proč byste měli chodit k volbám, koho a kam máte možnost volit a jak vy sami můžete ovlivnit politický a společenský vývoj v zemi, ve které žijete.

Občanská společnost

Už víte, že pojmem občan se rozumí příslušník státu, který má práva, svobody a také povinnosti.

Občanská společnost je abstraktní pojem, který lze chápat jako **společnost aktivních občanů** – tedy občanů, kteří nejen pasivně uplatňují svá práva a svobody, ale sami se aktivně podílí na utváření veřejného života, zajímají se o dění ať už ve své bezprostřední blízkosti, nebo ve státě, snaží se ovlivnit vývoj společnosti k lepšímu.

Občanskou společnost lze chápat také jako systém iniciativ, spolků, různých hnutí, sdružení, neziskových organizací a nezávislých médií, jejichž činnost nevychází z nařízení státu, jsou tedy na státu nezávislá. Občanská společnost se může rozvinout pouze v demokratických státech. Může, ale také nemusí. Nikdo nemůže občanskou společnost vytvořit, demokratické zřízení dává občanům právo aktivně se podílet na veřejném životě, sama demokracie však neznamená nutnou existenci občanské společnosti.

Co je tedy předpokladem pro to, aby se občané aktivně účastnili politického života a dění kolem sebe a aby se tak ve státě plně rozvinula občanská společnost?

- Sami občané musí věřit tomu, že mohou něco změnit.
- Občané musí mít přístup k informacím a právo informace šířit prostřednictvím nezávislých médií.
- Občané musí mít státem garantované právo se sdružovat, zakládat politické strany, veřejné spolky, sdružení apod.
- Občané musí znát svá práva.
- Občané musí mít základní vědomosti o politice a demokracii, aby mohli kriticky přistupovat k dění kolem sebe.

Občanská společnost v demokratickém a totalitním státě

V předchozích odstavcích bylo uvedeno, čím občanská společnost ve své podstatě je a že se může rozvinout pouze v demokratické společnosti.

V souvislosti s demokraticky založenou a smýšlející společností se také velmi často uvádí pojem **pluralita**.

Pluralita znamená **četnost, pestrost a mnohotvárnost**. Pluralitní občanská společnost je skutečně pestrá četností a mnohotvárností názorů, zastoupením řady institucí a spolků, skupinových názorů apod.

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

- vysvětlit podstatu občanské společnosti a roli občana v ní
- popsat podstatu politické strany, její obecnou charakteristiku
- pojednat o volebních systémech
- uvědomit si rozdíly mezi demokratickou a totalitní společností co se týče možností, které mají jejich občané při ovlivňování společenského a politického dění
- popsat jednotlivé subjekty státní správy a samosprávy, vazby mezi nimi a rozdělení jejich kompetencí

SOUVISLOSTI

Skutečně se může každý z nás podílet na ovlivňování dění ve společnosti?

Není to jen fráze, fikce? Co může samotný jedinec proti soukolí celé společnosti?

Jenže právě v tom to je. **Demokratickou občanskou společnost totiž spoluutváří každý jedinec, osobnost každého z nás.**

• Máte-li odlišný vlastní názor na skutečnost, nebojte se jej přiměřenými prostředky prezentovat. Je to váš názor a okolí by jej mělo respektovat. **Odnětí možnosti mít vlastní názor by bylo krokem k totalitě a potírání svobody smýšlení.**

• Jestliže svým názorem poukážete na možnost zlepšení stavu a díky tomu dojde ke změně, pak jste aktivně ovlivnili chod společnosti.

• Tím, že se (třeba i v budoucnu) zapojíte aktivněji do společenského dění, napomůžete rozvoji občanské společnosti.

Svoji podstatou nezáleží na tom, jestli budete aktivním členem nějakého občanského hnutí, vedoucím modelářského kroužku či rádcem družiny skautů. Svoji pozitivní práci, postoj a předáváním vědomostí a zkušeností budete vždy ovlivňovat ostatní lidi a napomůžete formování jejich smýšlení.

Nenechte se tedy odradit např. stávající politickou situací ve společnosti, „staromáčským“ a pokryteckým chováním lidí kolem vás; buďte aktivní. K tomuto stavu určitě přispějí i každodenní drobné radosti, kterými se obdarujete vy sami či vaši blízcí.

Státní správa a samospráva

Pojem **veřejná správa** označuje jak **institute**, tak **činnost těchto institucí podřízených vládě**. Mezi jejich hlavní úkoly patří:

- rozhodování a řízení veřejných záležitostí (např. prostřednictvím ministerstev),
  - ochrana veřejného pořádku a bezpečnosti (např. Policie ČR),
  - trestání přestupků ve správním řízení (tedy soudy a justiční orgány),
- aj.

Veřejnou správou se rozumí činnost orgánů, které spravují veřejné záležitosti a jsou projevem výkonné moci ve státě. Veřejné záležitosti mohou být spravovány na místní či centrální úrovni, vždy však v souladu s právním řádem a ve veřejném zájmu.

Veřejná správa se dále dělí na **státní správu** a **samosprávu**.

Činnost orgánů veřejné správy se přímo týká občana a jeho role ve společnosti. Základními oblastmi veřejné správy jsou:

- práce a sociální věci, zdravotnictví, kultura, školství, životní prostředí, péče o zdraví atd.

Státní správa

Jak již bylo naznačeno v úvodu, **jedná se o orgány státní moci**.

Ústředními orgány státní správy jsou **ministerstva**, do jejichž čela jsou jmenováni **ministři** (jako jednotliví členové vlády).

Mezi další ústřední orgány státní správy patří například **Český statistický úřad**, **Český telekomunikační úřad**, **Národní bezpečnostní úřad** nebo **Úřad pro ochranu hospodářské soutěže**, **Úřad pro ochranu osobních údajů** ad.

SOUVISLOSTI

Současná ministerstva ČR

Následující výčet představuje přehled současných ministerstev České republiky.

- Ministerstvo zahraničních věcí
- Ministerstvo obrany
- Ministerstvo financí
- Ministerstvo práce a sociálních věcí
- Ministerstvo vnitra
- Ministerstvo životního prostředí
- Ministerstvo pro místní rozvoj
- Ministerstvo průmyslu a obchodu
- Ministerstvo dopravy
- Ministerstvo zemědělství
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
- Ministerstvo kultury
- Ministerstvo zdravotnictví
- Ministerstvo spravedlnosti

▲ Na obrázku vidíte **Ministerstvo zahraničních věcí ČR**. Nachází se v objektech Čerinského paláce na Loretánském náměstí v Praze na Hradčanech.

SOUVISLOSTI

Hlavní oblasti činnosti některých ústředních orgánů státní moci

- **Ministerstva** – řídí jednotlivé resorty (odvětví) hospodářství státu.
- **Český statistický úřad (ČSÚ)** – zpracovává výsledky sčítání lidu, výsledky voleb nebo výsledky šetření průměrných cen jednotlivých výrobků. Na internetových stránkách ČSÚ lze nalézt např. statistické údaje týkající se počtu cizinců v ČR, nezaměstnanosti, průměrné měsíční mzdy, cestovního ruchu nebo také počtu vražd v České republice. Na obrázku vpravo vidíte sídlo ČSÚ v Praze. ▶
- **Český telekomunikační úřad (ČTÚ)** – stanovuje podmínky pro podnikání v oblasti elektronických komunikací a poštovních služeb. Na něj se může obrátit každý občan se stížností (např. na poštovní služby či služby telefonních operátorů). ČTÚ celou záležitost posoudí a je-li to zapotřebí, zajistí i její přešetření.
- **Národní bezpečnostní úřad (NBÚ)** – vykonává státní správu v oblasti ochrany utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti osob (prověřuje např. způsobilost osob, které budou pracovat s utajovanými skutečnostmi). Plní i úkoly vztahující se k oblasti ochrany utajovaných informací (vyplývajících ze závazků členství České republiky v Evropské unii, NATO a z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána). Zajišťuje také výzkum v oblasti nových bezpečnostních hrozeb, podílí se na vývoji šifrovacích algoritmů apod.
- **Úřad pro ochranu hospodářské soutěže** – jak již jeho název napovídá, je to orgán státní moci, který dohlíží na dodržování pravidel v oblasti hospodářské soutěže a u veřejných zakázek. Vytváří také podmínky pro podporu a ochranu hospodářské soutěže.
- **Úřad pro ochranu osobních údajů** – dohlíží na ochranu soukromí a osobních údajů občanů, řeší podněty související se zasíláním nevyžádané elektronické pošty (**spamem**) apod. ●.....▶

Sídlo Českého statistického úřadu v Praze

VÍTE, ŽE...?

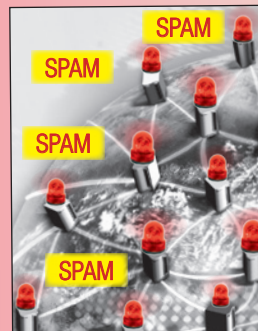
První masivní spam

Když už zmiňujeme problematiku nevyžádané elektronické pošty a to, že je právně postižitelná...

Prvním skutečně masivně rozesílaným spamem byla **zpráva Green Card Lottery**, kterou zaslala 5. března 1994 americká **právnícká společnost Canter a Siegel**. Tenkrát zahřtila na 5 500 diskusních fór internetové sítě Usenet.

Na vysvětlenou – **Green Card Lottery** je loteriijní program vedoucí k získání **United States Permanent Resident Card** (tzv. **zelená karta**), kterou každoročně zajišťuje Ministerstvo zahraničí Spojených států amerických pro imigranty směřující do USA. Držitel této karty je pak oprávněn legálně pobývat a pracovat v USA.

Není divu, že zmíněný spam vyvolal takový ohlas a tak enormě zatížil (v tehdejší době zdaleka ne tak rychlý) internet.

Ústředním orgánům státní správy jsou podřízeny další orgány. Pod Ministerstvo školství tak např. spadá **Česká školní inspekce**, pod Ministerstvo práce a sociálních věcí spadá **Česká správa sociálního zabezpečení**, Ministerstvu vnitra podléhá **Záchraný hasičský sbor ČR** nebo **Policie ČR**, Ministerstvu průmyslu a obchodu je podřízena **Česká obchodní inspekce** apod.

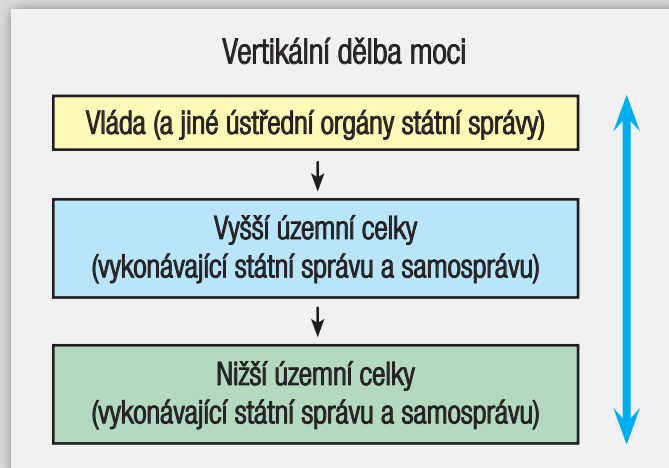
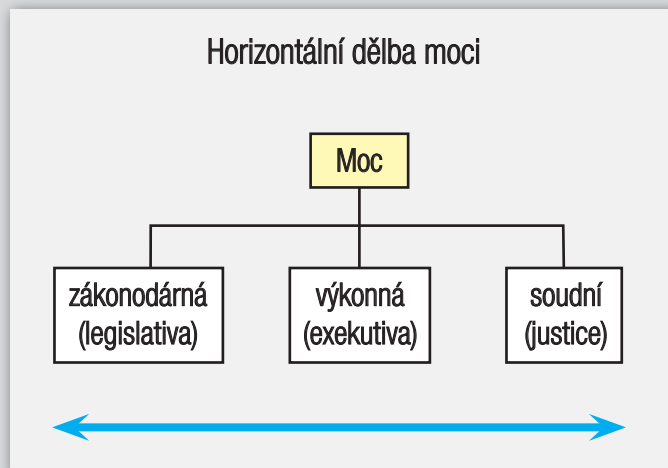
Ústřední orgány státní správy – rozcestník:

<https://www.smscr.cz/cz/odkazy/622-ustredni-organy-statni-spravy>

Horizontální a vertikální dělba moci

- **Horizontální dělba moci** – moc ve státě je rozdělena na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. Předpokladem pro tento způsob dělení moci je, že žádná ze složek moci není nadřazená a všechny složky jsou na stejné úrovni. To má zabránit zneužití moci a být tak zárukou demokracie. ➤
- **Vertikální dělba moci** – vychází z předpokladu, že existence pouze centrálních orgánů státní správy by byla neúčelná. Proto je organizace veřejné správy propracovaná tak, že vedle vlády a jiných ústředních orgánů vykonávají státní správu vyšší a nižší územní celky, které disponují také jistou mírou autonomie (samosprávy).

Podstatu horizontální a vertikální dělby moci shrnuje následující schéma. ▼

SOUVISLOSTI

Podřízenost moci soudní a zákonodár-
né v totalitních režimech a diktaturách

Výkonná moc (tedy vláda) totalitních zemí
či diktatur si téměř bez výjimky podřizuje
obě zbývající moci, tedy zákonodárnou
i soudní. V praxi tedy tato zákonodárná moc
„produkuje“ jen takové zákony, které posi-
lují vládní moc. Obdobně „funguje“ soud-
nictví v těchto zemích. Dokladem toho byly
jednak režimy bývalých socialistických zemí,
ale také i současné totalitní či autoritářské
země (KLDR, Bělorusko, Kuba, Čína, Rusko).

Volby a volební systémy

Volby jsou nedílnou součástí politického procesu a významným faktorem ovlivňujícím politický vývoj ve státě.

Volby jsou nejdůležitějším prostředkem uplatňování suverenity lidu.

Pro občany státu představují volby možnost demokraticky se podílet na politickém dění ve státě.

Proč se účastnit voleb?

Nikdo nemá povinnost jít k volbám, jedná se o právo člověka uplatnit svůj hlas a vyjádřit tím svůj názor. Pro spoustu lidí je politika vzdálené téma, mnozí si pouze stěžují na politickou situaci a nesouhlasí s tím, „jak naši politikové rozhodli, jaké reformy zavedli a jaké chystají“. Jsou politikou znechuceni a nemají chuť k volbám jít. Nejsou k volbám a distancovat se tak od politiky je pohodlné. Pokud ale člověk k volbám nejde, znamená to, že odmítá možnost něco změnit. Zde se nabízí otázka, zda má takový člověk právo stěžovat si na politické dění, když se vzdal příležitosti ovlivnit politický vývoj ať už ve svém okolí, nebo na celostátní úrovni. Argumentem člověka, který odmítl jít k volbám, může být jeho tvrzení, že jeden hlas nemůže ovlivnit výsledek voleb. Co se ale stane, když toto bude tvrdit většina lidí?

Volební právo v demokratických státech

Volební právo v demokraticky založených zemích je:

- **všeobecné** – volební právo je přiznáno všem občanům, kteří dosáhli určitého věku (v ČR 18 let) bez ohledu na pohlaví, rasový či sociální původ nebo vzdělání. Volební právo nemají osoby, které byly zbaveny způsobilosti k právním úkonům;

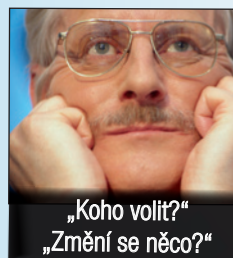
Středisko empirických výzkumů (STEM):
Centrum výzkumu veřejného mínění (CVVM):
Výzkumná agentura KANTAR:
Výzkumná agentura MEDIAN:

<https://www.stem.cz/>
<https://cvvm.soc.cas.cz/>
<https://cz.kantar.com/>
<https://www.median.eu/cs/>

SOUVISLOSTI

Výsledky výzkumu – spokojenost se současnou politickou situací

V říjnu roku 2021 se voleb do PS Parlamentu ČR nezúčastnila více než třetina oprávněných voličů (34,57 %). Pro většinu z nich bylo hlavním důvodem obecné znechucení z politiky. Asi desetina z těch, kteří nešli volit, uvedla, že nechodí k žádným volbám. Dalšími důvody byl nezájem, nemožnost se rozhodnout nebo předpoklad, že by strana, kterou chtěli volit, podle průzkumů stejně neuspěla. Bohužel nelze říci, že by (být třeba pomalu) spokojenost lidí s politickou situací v ČR stoupala. Dokládají to i prováděné průzkumy.

„Jste vy osobně spokojen(a) s naší současnou politickou situací?“

2018

2021

III. 2018 (CVVM)	III. 2021 (Kantar)
Určitě ano 18 %	Velmi 1 %
Ani ano, ani ne 30 %	Spiše ano 10 %
Nespokojen 49 %	Spiše ne 39 %
Neví 3 %	Rozhodně ne 48 %
	Nevím 2 %

Zdroj dat: CVVM, Kantar

Demokracie a jiné formy vlády

Po prostudování této kapitoly budete znát:

- znaky přímé a nepřímé demokracie
- zásady a principy, na kterých funguje demokratické státní zřízení
- fungování demokratického, autoritativního a totalitního státu
- typické znaky mocenské ideologie, diktatury a diktátora
- podstatu extremismu

V této kapitole se seznámíte s principy demokratického a autoritativního způsobu vlády, současnými nedemokratickými státy a znaky totalitních států. Dále se dozvíte, jaké hodnoty jsou typické pro jednotlivé ideologie, co je to extremismus, co je příčinou jeho vzniku a jaká jsou jeho rizika.

Demokracie jako forma vlády

Slovo **demokracie** pochází ze starořeckého pojmu „**demos**“ (lid) a „**kratein**“ (vládnout). První známá demokracie má kořeny v antickém Řecku (období 5. až 4. století př. n. l.).

Demokracie je tedy forma vlády, případně státního zřízení, ve kterém veškerá moc pochází z lidu.

Lid je tedy v takovém státě suverénem. Demokratická forma vlády má zajistit všem svým občanům rovná politická práva.

Demokratická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny, přitom je však dbáno ochrany menšin.

Přímá a nepřímá (zastupitelská) demokracie

1. **Přímá demokracie** – takové státní zřízení, které předpokládá **bezprostřední účast občanů na politickém rozhodování**. Fakticky je znám jediný případ rozvinuté přímé demokracie, a to **antická demokracie v městských státech**. Aby se mohli občané aktivně a přímo účastnit politického rozhodování, byla předpokladem malá rozloha státu a zajištění prostředků obživy občanů. Jen pak se mohli občané soustavně shromažďovat a věnovat se politice. Předpokladem pro fungování přímé demokracie v antických městských státech bylo nerovné postavení svobodných občanů a otroků. Právě otroci byli (vedle žen a cizinců) vyloučeni z politického života, z čehož vyplývá, že rovná politická práva měli jen svobodní muži, nikoli všichni občané.

V dějinách se přímá demokracie vyskytovala zřídka, v moderních státech se setkáváme spíše s **demokracií nepřímou neboli zastupitelskou**, která ale **může vykazovat prvky demokracie přímé**. Takovýmto prvkem přímé demokracie bývá **referendum** neboli **všelidové hlasování**.

Švýcarská referenda

Referendum je ve Švýcarsku velmi často využívaným nástrojem rozhodování, jejich četnost je srovnatelná se sumou referend konaných ve všech ostatních zemích světa.

V roce 2011 se Švýcaři např. vyjadřovali v **referendu ke zpřísnění podmínek eutanázie** (asistovaná sebevraždy). Nevyléčitelně nemocným lidem či osobám s nesnesitelnými bolestmi nebo vážným postižením je tak umožněno ukončit život – na klinice Dignitas v Curychu každoročně podstoupí eutanázii na 200 lidí, velmi často cizinci. Konzervativní strany chtěly zpřísněním legislativy učinit přítrž „turistice za smrtí“. Podstoupit eutanázii by měli mít možnost jen ti cizinci, kteří mají alespoň 1 rok trvalého pobytu v daném kantonu. Voliči v Curychu však tuto podmínku v referendu odmítli.

Podobně Švýcaři zamítli v roce 2016 v referendu návrh na **nepodmíněný základní příjem**. Návrh předpokládal garantovaný příjem každého dospělého Švýcara (bez ohledu na výši platu) ve výši 2500 franků a u dítěte 625 franků od státu. Pro peníze „bez práce“ však hlasovala jen necelá čtvrtina z nich.

Zdroj: Novinky.cz/Hospodářské noviny

ZAJÍMAVOST

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

- **objasnit podstatu přímé a nepřímé demokracie**
- **vysvětlit zásady a principy, na kterých je založen demokratický stát**
- **pojednat o typických znacích demokratického, autoritativního a totalitního státu i o odlišnostech života občanů v těchto státech**
- **objasnit podstatu jednotlivých mocenských ideologií**
- **pochopit, co stojí za vznikem extremismu a v čem se skrývá jeho nebezpečí**

SOUVISLOSTI

Referendum

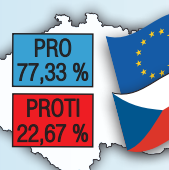
Pojem **referendum** značí rozhodnutí všech občanů (nebo i všech obyvatel dané země) v zákonodárných nebo výkonných otázkách.

V referendu je voličům předložena otázka, na niž odpovídají „ano“, či „ne“. Voliči pak rozhodují např. o otázkách morálního charakteru, ale i o místních problémech v obecních referendech obcí.

Nástroj všelidového hlasování je zakotven v **Ústavě ČR**, kdy článek 2 odst. 2 praví: „**Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo**“. Záleží tedy na ústavním zákonu, zda zavede referendum obecně, nebo jen pro daný konkrétní případ, pro který bude vydán.

V České republice občané v referendu (2003) vyslovili souhlas s přistoupením České republiky k Evropské unii. Bylo to ovšem na základě ústavního **zákona č. 515/2002 Sb.**, speciálně vydaného za tímto účelem. Dodnes se jedná o jediné celostátní referendum, které v dějinách České republiky proběhlo.

V ČR zní i myšlenky širšího uplatnění referenda. Vzhledem k tomu, že co do státního zřízení **jsme zastupitelskou demokracií**, musí politická reprezentace našeho státu **velmi pečlivě zvážit okolnosti referenda** – náročnější podmínky (či dokonce nemožnost hlasování v referendu) například v závažných otázkách, jako je setrvání v EU nebo obranné alianci NATO a v ústavních změnách (tak, aby se předešlo jeho možnému zneužití a zvrhnutí v hazardování se stabilitou státu).

Dalším prvkem přímé demokracie je **přímá volba prezidenta**.

Rozšiřující informace k pojmům: **referendum**. V internetovém vyhledávači (např. Google) zadejte hledaný řetězec: **referendum / referenda ve světě** apod.

zaručen výrazný podíl na moci. Po volbách v roce 2015 civilní vláda začala postupně zavádět reformní kroky. Myanmar se i nadále potýká s vnitřními problémy – např. perzekucemi menšinových muslimských Rohyngiů (obyvající jižní části země) se snahami vojenské junty o opětovné nastolení její moci (vojenský převrat z roku 2021).

Myanmarská disidentka Su Ťij

SOUVISLOSTI

Su Ťij je světově známou osobností myanmarského protirežimního odporu. Získala vysokoškolské vzdělání v Anglii, kde vystudovala Oxfordskou univerzitu. Od roku 1988 opětovně žije v Myanmaru. Pro obyvatele představuje vůdčí osobnost **Národní ligy pro demokratizaci v Myanmaru** (opoziční strana, které je Su Ťij předsedkyní). **Režim vládnoucí junty ji od roku 1989 držel opakovaně v domácím vězení**, Su Ťij i odmítla svobodu výměnou za nucený odchod do exilu. V roce 1990 vojenská junta vyhlásila volby, ve kterých opozice v čele se Su Ťij přesvědčivě zvítězila, junta ovšem označila výsledky voleb za neplatné. V roce 1991 byla Su Ťij udělena (z podnětu Václava Havla) **Nobelova cena míru**. Po volbách v roce 2015 zastávala post zvláštní státní poradkyně a mluvčí myanmarského prezidenta. V červnu roku 2019 navštívila i naši republiku, jednala s tehdejšími premiérem Andrejem Babišem o posílení spolupráce mezi ČR a Myanmarem. Dne **1. února 2021 uskutečnila myanmarská armáda vojenský puč a Su Ťij a prezidenta Win Myina zatkla** za údajné manipulace s volebními výsledky z listopadu 2020, při kterých Národní liga pro demokratizaci zvítězila. Armáda vyhlásila v zemi **výjimečný stav** a tvrdě potlačuje veškeré protesty. Koncem roku 2021 byla Su Ťij odsouzena ke 4 letům vězení.

B. Obama, Su Ťij a H. Clintonová při setkání v Rangúnu (2012)

Diktátoři 20. a 21. století

Dějiny lidské společnosti jsou bohužel poznamenány skutky jedinců, kteří kvůli svým představám o „budoucím pořádku“ mají na svědomí miliony obětí, hospodářský a mravní rozvrat státu (či řady zemí).

Adolf Hitler

Adolf Hitler (1889–1945) byl představitelem německého nacionálního a je mu připisováno rozpoutání konfliktu II. světové války. Ve 30. letech minulého století byl vůdčí osobností Národně socialistické německé dělnické strany (NSDAP), od roku 1933 pak německým kancléřem využívajícím neomezených diktátorských pravomocí.

A. Hitler

Svou agresivní a expanzivní politikou (vize vybudování tisícileté Třetí říše) postupně „vůdce“ (německy *der Führer*) zavlekl do válečného konfliktu většinu zemí Evropy a severní Afriky. V roce 1938 podepsal Mnichovskou dohodu (postoupení území českých Sudet Německu), v roce 1939 zaútočil na Polsko, postupně obsadil země Beneluxu i Francii a zahájil letecký útok na Anglii. Počátkem léta 1941 porušil mírovou smlouvu s Ruskem a otevřel východní frontu. Antisemitické smýšlení Hitlera vyústilo v myšlenku **holocaustu** (systematické pronásledování a hromadné vyvražďování osob židovského původu; viz str. 68), která byla uskutečňována prostřednictvím likvidačních koncentračních táborů, postupně zřízených na území Německa a obsazené Evropy.

Blížící se konec II. světové války a postupné obsazování Berlína sovětskou armádou donutily Hitlera dne 30. 4. 1945 spáchat sebevraždu.

Benito Mussolini

Společně s Adolfem Hitlerem byl **Benito Mussolini** (1883–1945), známý jako **Duce** [dučel] (ve významu „vůdce“), známou osobností evropského fašismu 30. až 40. let minulého století. Itálie společně s Německem a Japonskem tvořily seskupení zvané **Osa** (uskupení vojenských mocností bojující za zájmy fašismu proti mocnostem Spojenců).

B. Mussolini

Italská fašistická vojska se za II. světové války angažovala především v bojích v Severní Africe, na Balkáně a v Rusku. Mussolini byl obdobně jako Hitler proslulý svými fanatickými projevy. Byl také jedním z aktérů Mnichovské dohody. Koncem války se Duce snažil vyjednávat kapitulaci. Dne 28. dubna 1945 však byl společně se svojí milenkou při fingovaném útěku zastřelen a 29. 4. byla jejich těla pověšena hlavou dolů na konstrukci benzínové stanice v Miláně. Zpráva o smrti Mussoliniho a jeho posmrtném lynčování značně ovlivnila Hitlera v jeho úvahách ukončit život sebevraždou.

JAK JE TOMU VE SVĚTĚ?

Šafránová revoluce

V Myanmaru se téměř 90 % obyvatel hlásí k buddhismu, významné postavení ve společnosti mají **buddhističtí mniši**. Již několikrát se pokusili zasáhnout do politiky, zapojili se do protestů a protivládních demonstrací. Proto byla buddhistická obec ze strany junty kontrolována. **V roce 2007 proběhla tzv. šafránová revoluce**, která představovala sérii pokojných demonstrací právě pod vedením buddhistických mnichů. Protesty byly brutálně potlačeny, mniši byli bití, vyháněni z klášterů, svlékáni z rouch, spousta z nich byla odsouzena k mnohaletému vězení, někteří zmizeli beze stopy. Snímek zachycuje průvod protestujících mnichů během dnů šafránové revoluce.

SOUVISLOSTI

Jak se mohla historie znovu opakovat? Čím Hitler tolik zapůsobil na Němce?

Zde je nutné vyjít z faktu, že celý svět, a tedy i Německo, se v průběhu 30. let potýkal s vrcholící světovou hospodářskou krizí.

STOCK MARKET CRASH OF 1929

Světové ekonomiky se zhroutily, výjimkou byl jen Sovětský svaz. Obyvatelstvo zemí postižených krizí mylně došlo k závěru, že na vině je demokratický systém a tržní hospodářství jako takové. To vedlo k vzestupu extremistických politických ideologií, které slibovaly nastolení systému s pevným řádem. V Itálii to byl **nástup fašismu**, v Německu pak **vzestup národního socialismu – nacismu**.

Pokud k těmto závěrům obyvatelstva přidáte notnou dávku demagogie, slibů o nekonečné existenci nové říše s vyvolenou rasou a řečnické umění Hitlera a Mussoliniho, není divu, že tito diktátoři na svou stranu strhli takovou masu lidí. Na obrázcích vidíte Hitlera a Mussoliniho během svých fanatických projevů.

Nástup Hitlera k moci můžete sledovat v tomto videu.

5:45

Noc dlouhých nožů (30. 6. 1934):

<https://www.slavne-dny.cz/episode/10002855/den-kdy-zacala-noc-dlouhych-nozu-30-cerven>

Z DĚJIN

Mladý revolucionář i zločinec

V mládí patřil Stalin mezi **levicové radikály**. Carskou policií byl stíhán jako nebezpečný zločinec. Měl na svědomí četné násilnosti, např. v roce 1907 zosnovali bolševici pod jeho vedením přepadení banky v Tiflisu (dnešní Tbilisi) s desítkami obětí, většinou z řad kolejmjoudoučích. Vzhledem k brutalitě, kterou se snažil Stalin aplikovat i do názorů a postojů levicových skupin, jichž byl členem (což ústilo v konflikty), byl často vězněn. Carský režim jej také často posílal do vyhnanství na Sibiř. Jeho mládí tak bylo ve znamení vyhnanství, útěků a levicových aktivit.

Josif Džugašvili v karotéce Petrohradské policie, rok 1911.

Diktátor upevňující svoji moc

Po **Říjnové revoluci roku 1917** začala stoupat Stalinova hvězda. Od roku 1922 (až do roku 1952) zastupoval funkci generálního tajemníka Komunistické strany Sovětského svazu a začal také **upevňovat svoji moc**. Mezi jeho metody patřily telefonní odposlechy, krivá obvinění, udavačství, vraždy. Neváhal ze svého dosahu dokonce odstraňovat i své dřívější příznivce a politické přátele, kteří mu dopomohli k moci. Nechal tak například v roce 1936 popravit **Grigorie Zinovjeva** (údajného strážce vraždy **Kirova**, Stalinova blízkého spolupracovníka), v roce 1940 přikázal popravu **Nikolaje Ježova** (vrchního představitele sovětské policie NKVD) a stál v pozadí atentátů na **Lva Nikolajeviče Trockého** v jeho exilu v Mexiku (rovněž v roce 1940). Dobře to dokumentují i následující fotografie. Po odstranění Ježova se již „jaksi nehodilo“, aby zůstal zachován na fotografii se Stalinem. Retušér musel zapracovat... ▶

Retuše nežádoucí osoby ze snímku ▶

Kult osobnosti Stalina

Po ukončení II. světové války dosáhla glorifikace Stalina oblundných rozměrů. Propaganda jela na plné obrátky. Bytost „milovaného vůdce a otce Stalina“ se promítala do všech součástí života společnosti i každého občana, a to i v satelitních státech podléhajících vlivu Sovětského svazu. **Kult osobnosti**

Stalina byl zrušen v roce 1956, kdy byly **Nikitou Chruščovem** (nástupcem Stalina) odhaleny jeho diktátorské praktiky. ▶ ▶

▶ ▶ Chruščovův tajný projev (25. 2. 1956):

<https://www.stream.cz/vylety-do-minulosti/supertajny-projev-nikity-chruscova-25-unor-1956-50215894> 9:31

Josif Vissarionovič Stalin

Josif Vissarionovič Džugašvili (1878–1953), spíše známý jako **Stalin**, se dostal k moci v roce 1917 a na politické scéně působil až do své smrti v roce 1953. V letech 1922–1952 zastával funkci generálního tajemníka Komunistické strany Sovětského svazu. Ve snaze upevnit svou moc a rozšířit impérium neváhal provést brutálním způsobem kolektivizaci zemědělství, uměle vyvolat hladomor ani vraždit odpůrce režimu. Pravděpodobně nechal zabít i své dvě manželky. Podle historiků má na svědomí více životů, než si vyžádala II. světová válka – tedy více než 60 milionů obětí; je tedy vedle Mao Ce-Tunga jedním z nekrutějších diktátorů v dějinách lidstva.

Josif V. Stalin

Mao Ce-Tung

Mao Ce-Tung (1893–1976), předseda Komunistické strany Číny, vyhlásil roku 1949 v Pekingu **Čínskou lidovou republiku**. Na konci 50. let začaly slábnout jeho pozice ve vedení strany, což bylo jedním z hlavních důvodů tzv. **Kulturní revoluce** (plným názvem **Velká proletářská kulturní revoluce**), kterou inicioval v roce 1966 a která pokračovala prakticky až do jeho smrti. V důsledku této násilné kampaně utrpěla Čína obrovské škody na kulturním dědictví, ekonomice i životech lidí (vraždy a mučení lidí Rudými gardami). Byly zničeny historicky významné budovy, muzea, páleny knihy. Jedním z jeho politických cílů bylo přivést zemi k ekonomickému rozkvětu, místo toho však Mao Ce-Tung způsobil nedozírný hladomor, kterému přímo podlehl téměř 40 milionů lidí. Celkem má tento diktátor na svědomí více než 70 milionů obětí.

Mao Ce-Tung

Maoismus a Velký skok vpřed

SOUVISLOSTI

Maoismus je specifickou **odnoží marxismu** aplikovaného za vlády Mao Ce-Tunga v Čínské lidové republice. Je to vládnoucí ideologie, která má dokonce (ve své redukované podobě) své místo i v současné politické doktríně vládnoucí Komunistické strany Číny. Maoismus symbolizuje **malá rudá knížečka** s názvem **Citáty předsedy Maa**, která obsahuje na 427 citátů a myšlenek „velkého vůdce“. V Číně byla vydávána ve stamilionových nákladech a byla „nezbytným doplňkem každého účastníka Kulturní revoluce“. ▶

Pod pojmem **Velký skok vpřed** se skrývá myšlenka a snaha Mao Ce-Tunga (z konce 50. let minulého století) rychle zvyšovat čínskou produkci. A to tak, aby se Čína dostala během následujících 15 let ekonomicky do postavení velmoci a aby bylo v zemi dokončeno **vybudování komunismu**. V Maových představách to bylo např. potlačení rodiny a vybudování komun, které měly zajišťovat primitivními prostředky a bez potřebného zázemí i složitou průmyslovou činnost (např. výroba oceli nekvalifikovanými rolníky). Samozřejmě vše náležitě podepřeno propagandou... Výsledkem těchto nepromyšlených a nesystémových snah byl již zmíněný rozvrát ekonomiky Číny a rozsáhlý hladomor. Na obřezích vpravo vidíte primitivní pece na výrobu oceli; získaný kov měl pochopitelně mimořádně špatnou kvalitu. Odkaz na video vám zprostředkuje postavu vůdce Mao Ce-Tunga a dopady čínské ekonomické doktríny 60. let. ▶

▶ ▶ Den, kdy začala čínská kulturní revoluce (16. 5. 1966): 7:04 ▶

<https://www.slavne-dny.cz/episode/10002277/den-kdy-zacala-cinska-kulturni-revoluce-16-kveten>

Fidel Castro

Vůdce kubánské revoluce Fidel Castro (1926–2016) se dostal k moci v roce 1959 a až do roku 1979, kdy se stal hlavou státu, zastával funkci premiéra Kuby. Po převzetí moci nastolil na Kubě autoritativní režim; nápomocny mu v tomto byly revoluční gardy v čele s marxistickým revolucionářem **Ernestem Che Guevarou**. Castro navázal úzké vztahy se Sovětským svazem a zemi začal směřovat k vybudování komunismu. Došlo ke znárodnění pozemků a podniků, k reorganizaci školství, byla zavedena bezplatná lékařská péče. Zpočátku byl prezident Castro u obyvatel Kuby oblíben, byl pokládán za schopného a charismatického vůdce. Postupem času však došlo k obrátu. Fidel Castro, v jehož rukou byla soustředěna veškerá moc, potíral základní lidská

Fidel Castro

Rozšiřující informace k pojům: **Josif V. Stalin / kult osobnosti / Mao Ce-Tung / maoismus / Velká kulturní revoluce / Velký skok vpřed / Fidel Castro / Kubánská revoluce / Che Guevara**. V internetovém vyhledávači zadejte jméno hledaného diktátora či název pojmu.

Politické ideologie

Ideologie je soustava idejí, teorií, názorů a postojů vyjadřující vztah ke společnosti a světu.

Každá ideologie se snaží vyložit si dění ve společnosti po svém a přistupuje k jednotlivým problémům na základě hodnot, které uznává. To, jaká ideologie převládá v tom kterém státě, se odráží na jeho politickém režimu, způsobu vlády a životě občanů. Každá ideologie vytváří určitý hodnotový rámec, který definuje, co je dobré a co špatné.

Součástí ideologie je tzv. **doktrína** (popř. několik doktrín), tedy soubor zásad a názorů na dílčí, konkrétní otázku týkající se fungování státu. Touto dílčí otázkou může být např. zahraniční politika státu.

Ideologie v totalitním státě

V totalitních režimech má ideologie velký význam. Ospravedlňuje násilí a bezpráví, které stát páchá na svých občanech.

Základem dvou již zmíněných totalitních režimů byl v případě hitlerovského Německa **nacismus** a v případě Sovětského svazu **kunismus**.

S ideologiemi totalitních států souvisí také pojmy **indoktrinace**, **demagogie**, **brainwashing**, **dezinformace**, **propaganda** a **politická manipulace**.

- **Indoktrinace** – snaha režimu o jednoznačné a vnucené přijetí určité doktríny (bez její kritiky či protinázoru). Její přijetí je vynucováno silou.
- **Dezinformace** – cílené a záměrné matení a zamlžování podstaty a pravdivosti.
- **Propaganda a politická manipulace** – systematické šíření názorů a informací, které má vést k žádoucímu společenskému vědomí (typicky za použití agitace, plakátů, vysílání propagandistických myšlenek v médiích apod.).
- **Brainwashing** neboli „vymývání mozku“ – manipulační technika, jejímž účelem je změna postojů manipulovaných lidí ve prospěch manipulátora. Kromě politiky se užívá také při ovlivňování náboženského smýšlení (sektý) nebo v oblasti obchodní činnosti (manipulativní předváděcí akce či návštěvy podomních obchodníků mající za účel přesvědčit důvěřivého člověka ke koupi nechtěné věci či služby).

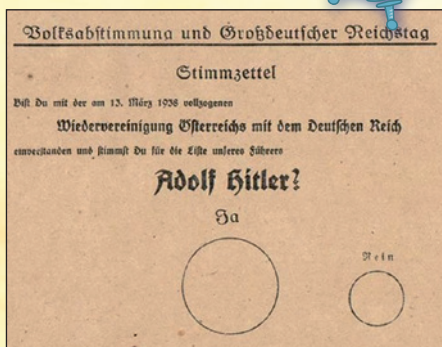

▲ Komunický propagandistický plakát.

Z DĚJIN

Hitlerovo hlasování o anšlusu Rakouska k nacistickému Německu

Možná nevíte, že Hitlerova propaganda cíleně připravovala **připojení Rakouska k nacistickému Německu v roce 1938** (tzv. **Anschluss**) a následně „ospravedlnění“ tohoto kroku v očích politických představitelů Evropy a světa. Samotné obsazení Rakouska německou armádou se uskutečnilo 12. března 1938. Dne 10. dubna 1938 však nacistická propaganda vyhlásila „referendum“ k připojení Rakouska k Německu a nechala Rakušany hlasovat prostřednictvím přichystaných hlasovacích lístků. Položená otázka zněla: „**Souhlasíte se znovusjednocením Rakouska s Německou Říší, které bylo nastolené 13. března 1938, a volíte stranu našeho vůdce, Adolfa Hitlera?**“ Povšimněte si, jak byl hlasovací lístek přichystán. ▶

Dominovala v něm pochopitelně odpověď **Ano (Ja)**, jejíž pole bylo přibližně 3× větší než pole **Ne (Nein)**, umístěné mimo zarovnání a jakoby upozaděné. Ke zvolení „správné“ možnosti mělo „napomoci“ i to, že hlasování nebylo neveřejné, nýbrž tzv. **manifestační**, přímým odevzdáním lístku do rukou „prověřených“ komisařů. „Potupnou“ odpověď **Ne** nakonec volilo minimum Rakušanů. Výsledky hlasování hovoří za vše – **pro připojení se vyjádřilo 99,7 % voličů**.

Na druhém obrázku vidíte příslušníky německé a rakouské hraniční stráže při odstraňování závořů rušené hranice 15. března 1938. ▶

SOUVISLOSTI

Příklady doktrín v ideologiích

Brežněvova doktrína opravňovala intervenci Sovětského svazu v kterémkoli státě východního bloku, pokud by v této zemi vzniklo nebezpečí uvolnění nebo dokonce pádu komunistického režimu. To byl případ **Maďarského povstání** v roce **1956** (které bylo silou potlačeno zásahem sovětské armády) či **srpna 1968** u nás. V tomto případě se na základě využití zmíněné doktríny při invazi do Československa podílelo hned šest armád východního bloku.

Na obrázku vidíte vyvěšenou revoluční maďarskou vlajku v průběhu Maďarského povstání v říjnu 1956. Z jejího středu je vystřižen tzv. „**Rákosiho znak**“ vlajky **Maďarské lidové republiky (MLR)**. **Mátyás Rákosi** byl pro revolující Maďary v krizovém roce 1956 ztělesněním komunistického režimu. **Včlenění „Rákosiho znaku“ do vlajky MLR** (symbolizující v socialistické propagandě zemi rolníků a dělníků) **popíralo zásady heraldiky** (byl zde použit celkový koncept vzorů znaku podle SSSR, rudá hvězda nad znakem apod.). ▼

Poznámka: obdobně (popření pravidel heraldiky) tomu bylo u znaku ČSSR (viz Souvislosti, str. 32).

Bushova doktrína zase ospravedlňovala zahájení války ze strany USA v Afghánistánu jakožto války proti terorismu. Tato doktrína reagovala na **útok teroristických sil na budovy World Trade Center v New Yorku**, který se uskutečnil **11. září 2001**.

Obrázek zachycuje jednu z hořících věží obchodního centra krátce po útoku. ▶

ČLOVĚK V MEZINÁRODNÍM PROSTŘEDÍ

Mezinárodní integrace / Mezinárodní organizace

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

- pochopit problematiku potřebnosti postupného sblížování stanovisek jednotlivých států
- pojednat o podobách mezinárodní integrace
- pochopit význam nejdůležitějších mezinárodních politických a ekonomických organizací a vojenských uskupení

POJEM

► CENTRALISMUS

Centralismus je označení způsobu řízení z jednoho organizačního ústředí. Politická moc a zodpovědnost se přenáší z regionálních institucí na centrální orgány.

POJEM

► DECENTRALIZACE

Decentralizace je situace, kdy je na nižší složky delegováno větší množství pravomocí a s tím souvisejících odpovědností.

Z DĚJIN

Hedvábná stezka

Již z dějepisu víte, že pojem **hedvábná stezka** označuje obchodní trasy, kterými se ve starověku a středověku dopravovalo zboží z východní Asie do zemí rozprostřených kolem Středozemního moře. Její jednotlivé směry vedly jak po moři, tak po souši.

Hlavním obchodním artiklem dováženým z Číny bylo hedvábí, podle něhož byl zvolen i název obchodních tras. Předmětem obchodu však byly i další druhy zboží, např. orientální druhy koření. Na mapce vidíte trasy hedvábné stezky. ▼

Již v období starověku tedy kvetl **čilý mezinárodní obchod**, který se dále rozvíjel v souvislosti se zámořskými plavbami, s objevem Ameriky a dalším rozvojem průmyslu v novověku.

Po prostudování této kapitoly budete znát:

- problematiku mezinárodní integrace a její podoby
- potřebnost mezinárodního obchodu (obchodních vztahů mezi státy)
- nejvýznamnější mezinárodní organizace a jejich poslání

Mezinárodní integrace

Integrace označuje formy a procesy slučování původně izolovaných nebo samostatných jednotek v jednotný systém. Opakem integrace je **desintegrace**, tedy rozpad celku na části.

Podoby mezinárodní integrace

Mezinárodní integrace může mít následující podoby:

1. Federalistická integrace:

- politická
  - státy se sjednocují v jeden celek, nejdříve politicky a poté ekonomicky. Příklady federací: USA, Mexiko, Německo, Rakousko, Rusko, Švýcarsko atd.

2. Funkcionalistická integrace:

- ekonomická
  - státy se propojují nejdříve ekonomicky, poté politicky (např. Evropská unie).

Stupně mezinárodní ekonomické integrace

1. **Pásmo volného obchodu** – dochází k odstranění cel mezi státy (např. USA – Kanada).
2. **Celní unie** – jde o vyšší stupeň integrace na principu odstranění cel mezi státy a společné celní politiky vůči třetím zemím (Evropská unie byla vybudována právě na zásadě celní unie).
3. **Společný trh** – celní unie doplněná o volný pohyb výrobních faktorů.
4. **Hospodářská unie** – společný trh včetně propojení národních ekonomik.
5. **Měnová unie** – hospodářská unie a společná měna (např. země tzv. eurozóny platící společnou měnou – eurem).
6. **Politická unie** – ekonomická unie a společný politický systém řízený z jednoho centra (např. sjednocení Německa v roce 1990).

Mezinárodní obchod

Mezinárodní obchod je směna zboží či služeb různých subjektů určitého státu v rámci celého světového hospodářství.

Míru zapojení státu do mezinárodního obchodování označujeme jako **otevřenost** nebo **uzavřenost** ekonomiky.

Míru otevřenosti ekonomiky je možné nejlépe vyjádřit **procentuálním podílem** vývozu a dovozu na hrubém domácím produktu (HDP).

Důvody mezinárodního obchodu

1. **Odlíšnost výrobních podmínek** – jednotlivé země jsou odlišně vybaveny přírodními zdroji, nachází se v odlišných geografických a klimatických podmínkách, mají rozdíly v kvalitě lidských zdrojů a technického pokroku.

Rozšiřující informace k pojmu: **zahraniční obchod**. V internetovém vyhledávači zadejte **řetězec zahraniční obchod**.

Evropská integrace

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

- pojednat o počátcích sjednocování evropského kontinentu
- pochopit, jaký význam mělo a má pro Evropu panevropské hnutí
- pojednat o integračních snahách v Evropě po II. světové válce
- pojednat o významných osobnostech stojících za procesem sjednocování Evropy

Po prostudování této kapitoly budete znát:

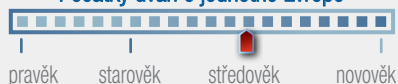
- historii evropské integrace
- charakteristiku významných evropských milníků postupného sjednocování
- význam mírového poselství Jiřího z Poděbrad
- význam pojmu panevropské hnutí; důvody neúspěchu panevropské ideje
- faktory evropské integrace po roce 1945
- podstatu Rady Evropy a Evropského soudu pro lidská práva

Tato kapitola se zabývá evropskou integrací. Seznámíte se s počátky snah o sjednocení evropského kontinentu, s významem panevropského hnutí a také s problematikou integračních snah v Evropě po II. světové válce.

Historie sjednocování Evropy

Úvahy o jednotné Evropě provázejí její obyvatele po staletí. Od nástupu křesťanství se v různých časových obdobích objevovaly tendence spojovat menší územní celky a vytvořit tak velké říše. Čím více se Evropa drolila na menší územní celky, tím častěji se objevovaly tendence tato malá území sjednotit.

Počátky úvah o jednotné Evropě

První snahy o sjednocování území Evropy se vážou k ranému středověku.

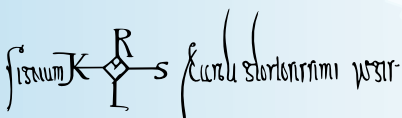
SOUVISLOSTI

Karolinská renaissance

Po rozpadu Římské říše začala západní Evropa zaostávat za východní částí. Barbarské kmeny neuměly číst a psát a kultura Říma upadla v zapomnění.

Až za císaře **Karla Velikého** se jeho dvůr stal **centrem kultury a vzdělanosti** velkého významu. Toto období, charakterizované snahou o obnovu vzdělanosti, položilo **základ kultury západní civilizace a také románského slohu**. **Nositeli kultury se staly zvláště kláštery**, ve kterých také vzniklo **nové písmo – karolinská minuskula**.

(viz ukázka podpisu Karla Velikého).

Písmo bylo velmi jednoduché a **stalo se základem pozdějšího malého písma abecedy**, kterou používáme dodnes – **latinky**.

Víte, co znamená slovo „karolinské“? Odpověď je jednoduchá – označení vychází ze jména císaře Karla, který v dané době vládl.

Francká říše jako protiváha vlivu Byzantské říše

SOUVISLOSTI

Jedním z příkladů snah o sjednocování územních celků může být **Francká říše**, státní útvar rozkládající se v západní Evropě mezi lety 481 až 814.

Největšího rozmachu dosáhla Francká říše za **Karla Velikého**, který vládl v letech 768 až 814. Po jeho smrti došlo k postupnému úpadku říše a následnému rozdrobení na menší územní celky. Francká říše se za Karla Velikého stala **rozhodující mocností v západní Evropě a protiváhou Byzantské říše na východě**. Tomuto významu odpovídal také císařský titul panovníka. **Roku 800 korunoval papež Lev III. v Římě Karla Velikého císařem**. Touto korunovací byla **symbolicky na západě obnovena Římská říše**, která však měla se svou starověkou předchůdkyní **pramálo společného**. V církevním pojetí se stal **středověký císař vládcem a ochráncem všech křesťanů na západě**.

Středověké a novověké snahy v uspořádání Evropy

V období středověku a novověku se v Evropě objevovaly **říše, které spojily několik dříve samostatných státních útvarů** – prakticky, nebo symbolicky.

Příkladem spojení několika samostatných státních útvarů byla **Svatá říše římská**, od 15. století označovaná jako **Svatá říše římská národa německého**. Od roku 1648 fungovala spíše jako symbolické spojení samostatných států. Svatá říše římská národa německého formálně zanikla v roce 1806 a místo ní se v Evropě objevila jiná říše – **rakouská**.

A právě podunajská monarchie bývá někdy **připodobňovaná evropskému integračnímu uskupení**, protože v sobě **zahrnovala mnoho národů a národností**. V roce 1918, kdy **Rakousko-Uhersko** (toto označení nesla říše od roku 1867) zanikalo, se objevily snahy významných světových politiků udržet toto uskupení při životě jakožto **příklad mnohonárodnostního státu s jednou správou**.

Vývoj však šel nezadržitelně kupředu a **Evropa se po I. světové válce rozdrobila na mnoho národnostně celistvých i různorodých států**.

▲ Koruna Svaté říše římské.

▲ Státní znak Rakouska-Uherska.

Jiří z Poděbrad

SOUVISLOSTI

Český král Jiří z Poděbrad (1420–1471) bývá často uváděn jako první státník, který přišel s myšlenkou na sjednocení Evropy. Impulsem mu byl humanista a jeho rádce Antonio Marini z Grenoblu. Jiří z Poděbrad nechal sepsat *Smlouvu o nastolení míru v celém křesťanstvu*, na základě které se tehdejší panovníci měli snažit o udržení trvalého míru na principu národní svrchovanosti států a zásady nevměšování se do vnitřních záležitostí. Spory mezi jednotlivými zeměmi se měly řešit před mezinárodním soudním tribunálem. Evropa se měla sjednotit v boji proti Turkům. Ve spolku se měly státy uspořádat do větších celků (například: Galie, Germánie, Hispánie) a při společném hlasování měly mít každý jeden hlas. S vůdčí rolí se počítalo s Francií. V průběhu dvou let vyslal král v čele s Antoniem Marinim poselství k evropským panovníckým dvorům. Jeho výzva se však setkala celkově s negativní odezvou, což bylo také výrazně ovlivněno tím, že Jiří z Poděbrad ze svých plánů vyjmul papeže a římskou kurii, což bylo v té době téměř nemyslitelné. Pouze někteří panovníci přijali smlouvu kladně. Snaha Jiřího z Poděbrad byla na svou dobu velmi moderní a převratná a v podstatě vytvářela středověkou obdobu Evropské unie.

◀ Jiří z Poděbrad a znak Českého království. ▶

Formování Evropy po I. světové válce

I. světová válka byla prvním globálním válečným konfliktem v Evropě. Prvotní rozbuškou byly politické a mocenské spory na Balkáně, které se vyhrtily atentátem na následníka rakouského trůnu Františka Ferdinanda d'Este.

Válka postihla většinu Evropy a rozšířila se také na jiné kontinenty. Výsledkem tohoto válečného konfliktu byly miliony mrtvých a obrovské materiální škody. Moderní člověk si v současnosti nedokáže ani představit, jak tyto události prožívali tehdejší obyvatelé. ▶▶

František F. d'Este

I. světová válka

Z DĚJIN

Globální válečný konflikt let 1914 až 1918 přinesl nezměrné útrapy. Dovedete se vžít do role mladého vojáka, který je po týdnech prožitých v zákopech u belgického města Ypre zasažen bojovým plynem? Jaké to na něm zanechá fyzické a psychické následky? Jak se cítí obyvatelé obcí zasažených válečnou frontou? Jaké pocity prožívají rodiče, kteří od vojenského doručovatele obdrží úřední oznámení z velitelství armády o tom, že jejich potomek padl v boji? Na ilustračním obrázku vidíte anglické vojáky oslepené německým bojovým plynem během bitvy u Ypre, video přiblíží příčiny i dopady válečného konfliktu na následující vývoj světa. ▶▼

📺 Den, kdy začala I. světová válka (28. 7. 1914):

<https://www.slavne-dny.cz/episode/10003112/den-kdy-zacala-prvni-svetova-valka-28-cervenec>

7:16

Evropská civilizace poprvé zakusila globální konflikt, který se nevyhnul ani civilnímu obyvatelstvu, ba naopak je v mnoha případech do války zatahoval.

Mír podepsaný dne 11. 11. v 11 hodin 11 minut roku 1918 ve francouzském Compiègne byl pro mnohé natolik cenný, že začali uvažovat o myšlence mírového soužití v Evropě a o nástrojích, které by toto umožnily.

Víra v nutnost zabránit opakování katastrofy takového rozsahu se stala impulsem pro unifikáční myšlenkové proudy, ve kterých se začaly objevovat názory podporující integraci všech evropských států. Ideálním vzorem těchto snah byly Spojené státy americké. Mnozí politici zmiňovali potřebu vytvoření Spojených států evropských. ▶

Panevropské hnutí

„Manifestem“ těchto snah se stala kniha *Panurope* Richarda Coudenhove-Kalergiho, která byla vydána roce 1923. Tato kniha dala impuls panevropskému hnutí, které ovlivnilo mnoho významných osobností meziválečné i poválečné éry. K této ideji se přihlásil například vědec Albert Einstein, německý spisovatel a nositel Nobelovy ceny Thomas Mann, evropský politik a syn posledního rakouského císaře Otto von Habsburg nebo například německý konzervativní křesťanský politik a první poválečný německý spolkový kancléř Konrad Adenauer.

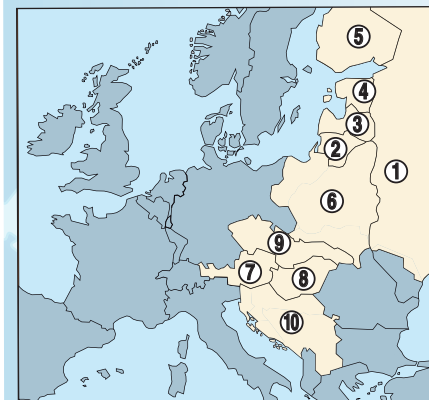
Panevropské hnutí je nejstarším evropským hnutím v Evropě. Jeho podstatou je politické a hospodářské sjednocení evropských států na principech demokracie a na společných křesťanských základech.

SOUVISLOSTI

Nové státy v Evropě po I. světové válce

Během tohoto válečného konfliktu zanikly velké mnohonárodnostní státy: ruské impérium, německé císařství, Rakousko-Uhersko a osmanská říše. Evropa se „rozdrolila“ na mnoho menších územních celků:

- ① Sovětský svaz (Ruská sovětská federativní socialistická republika),
- ② Litva,
- ③ Lotyšsko,
- ④ Estonsko,
- ⑤ Finsko,
- ⑥ Polsko,
- ⑦ Rakousko,
- ⑧ Maďarsko,
- ⑨ Československo a
- ⑩ Jugoslávie.

SOUVISLOSTI

Spojené státy americké

Spojené státy americké (*United States of America*) jsou nejstarší federací světa. Jde o zastupitelskou demokracii, která funguje prostřednictvím kongresového systému definovaného ústavou. Správa USA je rozdělena do tří úrovní: federální (celostátní působnost), státní (omezená na jednotlivé státy; USA jsou členy na 50 států) a místní (okresní nebo metropolitní orgány).

Na obrázku vidíte komisi, která kongresu předkládá návrh Deklarace nezávislosti Spojených států amerických. K ratifikaci došlo 4. července 1776. ▶

Evropská unie

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

- vysvětlit problematiku vzniku EU a podstatu jejího fungování
- pojednat o členských státech EU, o harmonogramu a o podmínkách přístupu jednotlivých zemí do EU
- pojednat o symbolech EU (vlajka EU, jednotná měna, hymna apod.)
- vysvětlit podstatu fungování schengenského prostoru
- stručně popsat vnitřní i vnější politiku EU

Po prostudování této kapitoly budete znát:

- vznik a podstatu fungování Evropské unie (EU)
- základní dokumenty EU
- členské státy EU a přístupová kritéria do EU
- symboly a pilíře Evropské unie
- podstatu volného pohybu osob států EU v rámci schengenského prostoru
- politiku Evropské unie

Tato kapitola se zabývá Evropskou unií. Dočtete se v ní o **základních dokumentech**, na kterých je založena podstata fungování EU, o **zakládajících státech** i o **státech**, které k EU přistupovaly v dalších letech. Velmi důležitou oblastí v rámci EU je existence tzv. **eurozóny**, tj. zemí, ve kterých je jako platidlo zavedena **jednotná měna EU – euro**. Dozvíte se také o možnosti volného pohybu osob členských států EU, které jsou začleněny do **schengenského prostoru**.

Podstata fungování Evropské unie

Evropská unie (EU) je politická a ekonomická unie, kterou v současnosti tvoří 27 evropských států s téměř 450 miliony obyvatel.

Evropská unie není jen pouhou konfederací států, ale ani federálním státem. Jedná se o zcela nové a historicky ojedinělé seskupení. Její politický systém se během posledních padesáti let neustále **vyvíjel postupným přijímáním řady smluv** – od smluv podepsaných v Paříži a Římě v padesátých letech po novější smlouvy podepsané v Maastrichtu, Amsterdamu, Nice a Lisabonu.

Členské státy Unie těmito smlouvami převedly část své národní svrchovanosti na společné orgány, které reprezentují nejen jejich **národní zájem**, ale i **kolektivní zájem celé Unie**.

- Smlouvy tvoří tzv. „**primární**“ právo.
- Od nich se pak odvozuje tzv. „**sekundární**“ právo, které má přímý dopad na každodenní život občanů Evropské unie. Sekundární právo se skládá zejména z **nařízení, směrnic a doporučení**.

EU vznikla v roce 1993 na základě **Smlouvy o Evropské unii** (známější jako **Maastrichtská smlouva**), která navazovala na evropský integrační proces započatý v padesátých letech. Do přijetí tzv. **Maastrichtské smlouvy** se Evropská unie označovala jako **Evropské společenství**.

Zakládající smlouvy

Právní systém současné Evropské unie prošel dlouhodobým postupným vývojem. **Smlouvy**, které byly postupně přijímány, **vytvořily právní rámec fungování současné EU**.

Základy Evropské unie byly zakotveny několika smlouvami:

- Pařížskou smlouvou**, kterou bylo v roce 1951 založeno Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO).
- Římskými smlouvami**, jimiž bylo v roce 1957 založeno Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM).

Základní informace o Evropské unii:

<https://euroskop.cz/evropska-unie/>

Zakládající smlouvy EU:

- Smlouva o Evropské unii (Maastrichtská smlouva),
  - Pařížská smlouva (smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli),
  - Římské smlouvy,
  - Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM)
- <https://www.euroskop.cz/8917/sekce/zakladajici-smlouvy/>

SOUVISLOSTI

Cíle Evropské unie

Cílem EU je vytvoření společného trhu a hospodářské a měnové unie, podpora rozvoje a růstu hospodářství, zaměstnanosti, konkurenceschopnosti a zlepšování životní úrovně a kvality životního prostředí.

K zabezpečení těchto cílů slouží **čtyři základní svobody vnitřního trhu**. Mezi tyto základní svobody patří:

- volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu.**

Vnitřní trh je také tvořen **společnou politikou Evropské unie** – například v oblastech hospodářské soutěže, společné vnější obchodní politiky a zemědělství.

▲ Rok 1957 – ratifikace Římských smluv.

SOUVISLOSTI

Jaký je rozdíl mezi Evropským společenstvím a Evropskými společenstvími?

Pozor na možnou záměnu...

- **Evropská společenství** je označení skládající se ze tří zakládajících smluv (ESUO, EHS, EURATOM).
- **Evropské společenství** je název smlouvy **Evropské hospodářské společenství**. Maastricht tuto smlouvu přejmenoval – z názvu vypadlo slovo „hospodářský“, takže se tato smlouva nazývá **Evropské společenství**.

SOUVISLOSTI

Acquis communautaire *)

Jde o francouzský **termín**, který se používá pro **právní řád Evropské unie**.

Označuje **souhrn všech právních pravidel v jakékoliv formě** (závazných i právně nezávazných dokumentů – deklarace, prohlášení, Bílé knihy, strategie), **která se vztahují k činnosti Evropské unie**.

Pojem je zakotven v Maastrichtské smlouvě.

*) Poznámka – výslovnost pojmu:

Acquis communautaire [akí komynotér]

JAK JE TOMU VE SVĚTĚ?

Vystoupení ze svazku Evropské unie

K opuštění EU prozatím došlo v těchto případech:

- V roce 1985 vystoupilo z EU **Grónsko** (autonomní oblast Dánska). Proti setrvání v Unii hlasovalo v referendu 52 % obyvatel.

- Druhým případem je **Spojené království Velké Británie a Severního Irska**. Velká Británie byla členem EU od roku 1973. Dne 23. června 2016 se v referendu překvapivě vyslovila pro „brexit“ (tedy odchod z EU) těsná většina 51,9 % voličů. **Členství Velké Británie v EU formálně skončilo dnem 31. 1. 2020.**

- Zvláštní situace nastala v **Norsku**, jehož přistoupení bylo nejprve vetováno Francií (1963 a 1967). **V letech 1972 a 1994 se v referendu proti vstupu vyjádřili sami Norové**. Norsko se obává ztráty suverenity, nechce omezit svůj rybářský průmysl a také nechce velkou měrou přispívat do společného evropského rozpočtu.

Členské státy EU

Evropskou unii tvoří (od 1. 2. 2020) **27 členských států**. Od roku 1952, kdy základ současné Evropské unie položily Francie, Německo, Itálie, Belgie, Nizozemsko a Lucembursko, se Unie rozšířila o řadu dalších evropských států. Dne 31. 1. 2020 ovšem Evropskou unii opustilo (na základě hlasování v referendu) Spojené království Velké Británie a Severního Irska. Při prvních rozšířeních nebyla kromě obecných podmínek stanovených v zakládajících smlouvách stanovena žádná kritéria, která by noví členové museli splnit. Situace zemí střední a východní Evropy se však značně odlišovala od situace předchozích přistupujících zemí. Proto Evropská rada v červnu 1993 v Kodani (Dánsko) určila obecné **závazné podmínky**, tzv. **kodaňská kritéria**.

Kodaňská kritéria

1. **Politická kritéria** – kandidátská země musí mít stabilní instituce zajišťující demokracii, právní stát, dodržování lidských práv a práv menšin.
2. **Ekonomická kritéria** – země musí mít fungující tržní ekonomiku schopnou vypořádat se s konkurenčními tlaky uvnitř EU.
3. **Kritérium přijetí acquis communautaire** – země musí být schopná přijmout závazky vyplývající z členství, včetně cílů politické, hospodářské a měnové unie.

V období let 1952–2013 se EU rozšířila celkem sedmkrát. Roku 1995 vstoupily do EU neutrální země Finsko, Švédsko a Rakousko. Největší rozšíření proběhlo v roce 2004, kdy přistoupilo 10 nových zemí, z nichž 8 bylo postkomunistických (mezi nimi v roce 2004 i ČR). Naposledy se Evropská unie rozrostla o novou členskou zemi v roce 2013, a sice o Chorvatsko. Island podal přihlášku v roce 2009, v roce 2013 však přístupové pohovory pozastavil a v roce 2015 přihlášku stáhnul. V současné době má EU 5 kandidátských zemí (Albánie, Černá Hora, Srbsko, Severní Makedonie a Turecko).

Členské státy EU

Členské státy EU

od 1. 2. 2020

Data: Euroskop 2022

Stát	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel (v mil.)	Počet poslanců v Evropském parlamentu	Počet hlasů v Radě Evropské unie
Belgie	30 528	11,57	21	12
Bulharsko	110 370	6,95	17	10
Česká republika	78 868	10,65	21	12
Dánsko	42 924	5,81	14	7
Estonsko	45 227	1,50	7	4
Finsko	338 440	5,52	14	7
Francie	633 187	65,50	79	29
Chorvatsko	56 594	4,00	12	7
Irsko	69 797	4,90	13	7
Itálie	302 073	60,26	76	29
Kypr	9 251	1,22	6	4
Litva	65 286	2,66	11	7
Lotyšsko	64 573	1,84	8	4
Lucembursko	2 586	0,64	6	4
Maďarsko	93 011	9,06	21	12
Malta	315	0,44	6	3
Německo	357 376	83,88	96	29
Nizozemsko	41 542	17,21	29	13
Polsko	312 679	37,75	52	27
Portugalsko	92 226	10,15	21	12
Rakousko	83 879	9,06	19	10
Rumunsko	238 391	19,05	33	14
Řecko	132 049	10,33	21	12
Slovensko	49 035	5,46	14	7
Slovinsko	20 273	2,08	8	4
Španělsko	505 944	46,72	59	27
Švédsko	438 574	10,21	21	10

Mapa EU

Legenda:

- členské státy EU
- státy vedoucí přístupová jednání
- státy s pozastaveným jednáním

od června 2022

SOUVISLOSTI

Sídlní město Evropské unie

Sídlem EU je Brusel, hlavní město Belgie. Na obrázku vidíte Vítězný oblouk, jednu z dominant Bruselu. ▼

Rok vstupu do Evropské unie:

Belgie	1950	Nizozemsko	1958	Španělsko	1986	Estonsko	2004	Malta	2004	Rumunsko	2007
Francie	1958	Dánsko	1973	Finsko	1995	Kypr	2004	Polsko	2004	Chorvatsko	2013
Itálie	1958	Irsko	1973	Rakousko	1995	Litva	2004	Slovensko	2004		
Lucembursko	1958	Řecko	1981	Švédsko	1995	Lotyšsko	2004	Slovinsko	2004		
Německo	1958	Portugalsko	1986	Česká republika	2004	Maďarsko	2004	Bulharsko	2007		

SOUVISLOSTI

Kandidátské státy vyjednávací vstup do EU

V současnosti to jsou tyto kandidátské státy (uveden i rok udělení statutu):

- **Turecko** (od roku 1999), **Severní Makedonie** (2005), **Černá Hora** (2010), **Albánie** (2014), **Island** (v roce 2015 Island přihlášku stáhnul), **Srbsko** (2012), **Ukrajina** a **Moldavsko** (obě od roku 2022). Uznáním potenciálním kandidátem je **Bosna a Hercegovina** (přihlášky od roku 2016) a **Gruzie** (přihláška od roku 2022).

Otazníky kolem vstupu Turecka do EU

SOUVISLOSTI

Turecko je zemí, která má nejdéle podanou žádost o vstup do Evropské unie – učinilo tak již v roce 1987. Dodnes vstup této téměř 84milionové muslimské země vzbuzuje řadu otázek, má své příznivce i odpůrce. Zastánci přijetí vyzdvihují stabilizaci institucí a právního řádu Turecka po vstupu do Unie a posílení ekonomiky EU ve světě. Zároveň by dle nich vstup Turecka přinesl výrazné navýšení pracovní síly a populace Evropské unie. Odpůrci vstupu Turecka do EU upozorňují, že se jedná o převážně asijskou zemi, která sousedí s nestabilními zeměmi (zejména Sýrie a Irák) a má špatné vztahy s Kypr (Turecko okupuje velkou část území Kypru) a Arméní (genocida etnických Arménů v roce 1915). Mnozí také pochybují o pokroku v oblasti dodržování lidských práv. Kritici přijetí Turecka se dále obávají změny mocenské rovnováhy v Evropě a také současného zahraničně-politického kurzu Turecka. Částečně i jeho nejednotný postoj vůči postupu partnerských zemí NATO při řešení konfliktu v Sýrii případně další jednání o vstupu do Evropské unie spíše komplikuje.

Na obrázku vidíte byzantský chrámový komplex **Hagia Sofia (chrám Boží moudrosti)**, významnou světovou architektonickou památku. Nachází se v **Istanbulu**. ▲

Staré versus nové členské země EU

Často se lze setkat s pojmem **staré a nové členské země**. Mnozí si potom kladou otázku, které státy jsou staré a které nové.

- Označení **staré členské země** se používá pro 15 členských států **do největšího rozšíření EU v roce 2004**.

- **Země, které přistoupily po tomto roce** se označují jako **nové**. Česká republika je tedy novou členskou zemí, ovšem např. Rakousko starou, přestože přistoupilo už v roce 1995.

SOUVISLOSTI

Oficiální webový portál EU...

... naleznete na adrese:

http://europa.eu/index_cs.htm

Najdete na něm informace o podstatě Evropské unie a o její historii, o politice, kterou prosazuje, o životě obyvatel EU, symboly EU, audiovizuální materiál apod.

Symboly Evropské unie

Mezi oficiální symboly Evropské unie se řadí:

- **vlajka Evropské unie**, **hymna Evropské unie**, **Den Evropy**, **jednotná měna euro** a **heslo Evropské unie**.

Pojďme si je v následujících odstavcích podrobněji přiblížit.

Členské státy EU v číslech: <https://euroskop.cz/evropska-unie/clenske-staty/clenske-staty-v-cislech/>

Volný pohyb osob – schengenský prostor

Svoboda volného pohybu znamená v první řadě možnost překročit bez zdlouhavých formalit hranici zemí. Občané Evropské unie mohou do jiného členského státu vycestovat na platný cestovní pas nebo platný občanský průkaz. ▼

Schengenský prostor

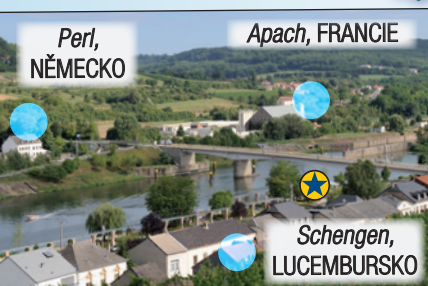

Legenda:

- státy EU začleněné do schengenského prostoru
- nečlenské státy EU začleněné do schengenského prostoru
- státy EU zatím nezačleněné do schengenského prostoru (plánováno 2016, odloženo)

SOUVISLOSTI

Schengen – obec na hranicích

▲ Obec **Schengen** (Lucembursko) leží na hranicích s Francií a Německem.

Symbol značí umístění památníku Schengenské smlouvy. ▼

Načtení QR kódu vám zprostředkuje další informace o schengenském prostoru ▲ ▼ .

Průvodce schengenským prostorem:

<https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/security/20190612ST054307/schengen-pruvodce-evropskym-prostorem-bez-hranic>

pruvodce-evropskym-prostorem-bez-hranic

88

1:07 titulky

Schengenský prostor (Schengen)

Jde o území některých evropských států – zemí *Schengenské smlouvy*, takzvaného Schengenu.

V rámci tohoto území mohou osoby překračovat hranice smluvních států na kterémkoliv místě, aniž by musely projít hraniční kontrolou.

Prostor se takto označuje podle obce **Schengen**, která leží v Lucembursku. Zde byla 14. 6. 1985 podepsána *Schengenská smlouva* a v roce 1990 také prováděcí úmluva.

Schengenská smlouva zrušila na vnitřních hranicích celní a policejní kontroly osob.

Jejími signatářskými státy bylo Německo, Francie a země Beneluxu (Belgie, Nizozemsko a Lucembursko). Dohoda byla podepsána mimo právní rámec EU, což vyjadřovalo vůli signatářských zemí postoupit vpřed bez ohledu na odmítavý postoj jiných států. Zamítavý postoj ke zrušení hranic má do současnosti např. Velká Británie. Důvodem odmítavého postoje některých států byla snaha zachovat si plnou kontrolu procesu otevírání hranic. Rušení hranic bylo považováno za velmi citlivý problém. Nešlo pouze o prosazení práva na volný pohyb osob, ale také o zachování bezpečnosti v Evropě. Schengenský prostor bez hranic vstoupil v platnost v roce 1995 zrušením kontrol na letištích Francie, Německa, Španělska, Portugalska a zemí Beneluxu. Dnes jsou členy schengenského prostoru všechny země EU s výjimkou Irska a Velké Británie (které o členství v něm nemají zájem) a Bulharska, Rumunska, Chorvatska a Kypru. Poslední čtyři jmenované státy vedou přístupová jednání o začlenění do schengenského prostoru.

Členy Schengenu jsou i některé nečlenské země EU (Island, Norsko a Švýcarsko) a některá zámořská území členských států (portugalské Azory, španělské

Institute Evropské unie

Co se v kapitole dozvíte

Budete pak umět:

- pojednat o problematice formálních struktur EU, o jejích nejdůležitějších institucích
- vymezit základní rozsah působnosti jednotlivých institucí EU
- pochopit význam účasti jednotlivých států (jejich zástupců) v rozhodovacích procesech institucí EU

SOUVISLOSTI

Dvě jednací místa Evropského parlamentu

Možná jste si v předchozím výkladu o EU všimli, že byla zmiňována dvě města – **Brusel** (Belgie) a **Štrasburk** (Francie). V těchto a dalších městech jsou zastoupeny **institute Evropské unie**.

Například **sídelní a jednací místo Evropského parlamentu** se nachází v **Bruselu** i **Štrasburku**.

Na obrázku vidíte jedno z míst, na kterém se rozkládají **budovy Evropského parlamentu**.

Je jím **Lucemburské náměstí v Bruselu**. V popředí stojí socha belgického průmyslníka Johna Cockerilla (původem Brit), v pozadí pak sídelní budovy Evropského parlamentu se vstupním portálem. ▼

Po prostudování této kapitoly budete znát:

- základní strukturu institucí EU a podstatu jejich fungování
- základní činnosti Evropského parlamentu, Rady EU, Evropské komise a dalších institucí EU
- podstatu tzv. subsidiarity

Evropská unie je velkým politickým a hospodářským seskupením s mnoha aktivitami. K zajištění chodu všech jejích součástí slouží řada institucí a úřadů, které mají na starosti jednotlivé konkrétní oblasti činností. Formálně hovoříme o tzv. **institucích Evropské unie**.

Hlavní institute EU

Evropská unie není federace jako Spojené státy americké a není ani pouze organizací pro spolupráci mezi vládami jako OSN. Je ve své podstatě jedinečná.

Země, které tvoří EU, zůstávají nezávislými suverénními státy. Spojují však svoji suverenitu, aby získaly sílu a světový vliv.

Spojování suverenity v praxi znamená, že členské státy **delegují některé ze svých rozhodovacích pravomocí na jimi vytvořené a vzájemně sdílené institute**. Smyslem tohoto kroku je, aby rozhodování o specifických otázkách společného zájmu na evropské úrovni mohlo probíhat demokraticky.

Institute zajišťující právní systém EU

Na procesu vytváření právního systému EU se podílejí **tři hlavní institute**:

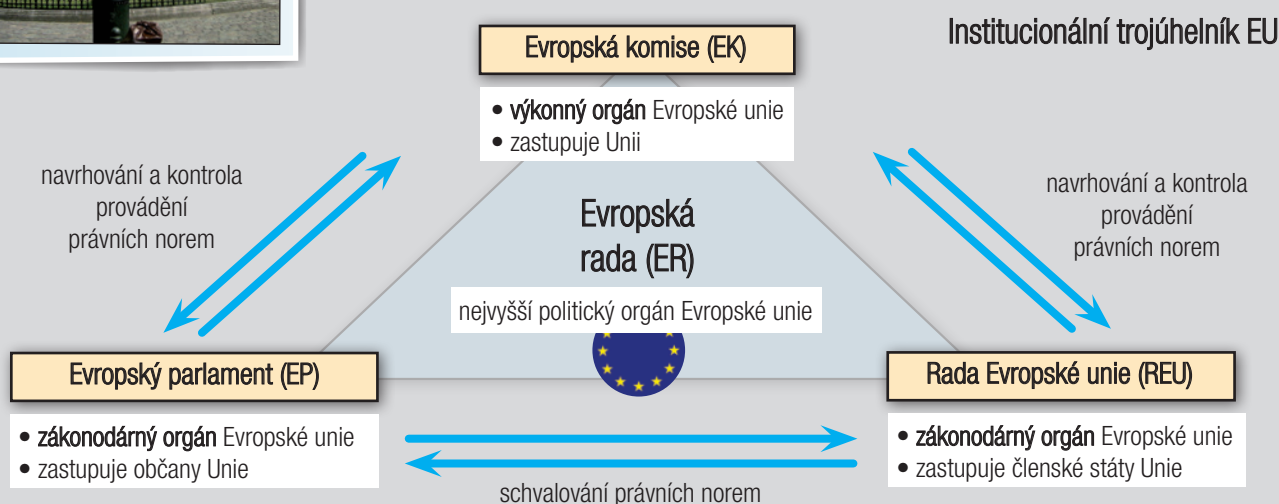
- **Evropský parlament**, který zastupuje občany EU a je jimi přímo volen;
- **Rada Evropské unie**, která zastupuje jednotlivé členské státy;
- **Evropská komise**, která hájí zájmy Evropské unie jako celku.

Tento tzv. **institucionální trojúhelník** vytváří právní normy a politiky, které platí v rámci celé EU. Může fungovat pouze tehdy, pokud tyto tři institute úzce spolupracují a vzájemně si důvěřují.

Evropská komise navrhuje nové právní normy, které Evropský parlament a Rada EU schvalují.

Vrcholný politický orgán EU

Nad institucionálním trojúhelníkem stojí vrcholný politický orgán EU – **Evropská rada**. Ve smyslu výkonných činností je však neméně důležitá, je jakýmsi srdcem EU. **Vytyčuje politický směr Unie, nemá však legislativní pravomoc.** (Více viz str. 94)

SOUVISLOSTI

Uplatnění principu subsidiarity v praxi

V praktickém životě je to například:

- rozhodování o revitalizaci sídliště spadá do kompetence města,
- rekonstrukce rychlostní komunikace je v kompetenci kraje,
- výstavba jaderné elektrárny spadá do kompetence státu.

▲ Ilustrační obrázek – výstavba rychlostní komunikace.

SOUVISLOSTI

Více institucí EU majících v názvu slovo „rada“

Pozor na možnou záměnu názvů institucí!

V Evropě se můžete setkat se třemi institucemi, v jejichž názvu se nachází slovo „rada“. Jedná se o Radu Evropy, Evropskou radu a Radu Evropské unie.

1. **Rada Evropy (Council of Europe)** je samostatná mezinárodní organizace, která nespadá do institucionální struktury EU.
2. **Evropská rada (European Council)** je nejvyšším politickým orgánem Unie.
3. **Rada Evropské unie (Council of the European Union)** je samostatným legislativním orgánem EU.

SOUVISLOSTI

Místo zasedání Evropské rady

Evropská rada se nejčastěji schází v budově Justus Lipsius v Bruselu.

Své jméno budova získala podle vlámského filozofa a humanisty Justuse Lipsiuse, jehož ideje o postavení člověka ve společnosti měly velký vliv na utváření moderního pojetí státu.

Justus Lipsius

▲ Budova Justus Lipsius, Brusel (Belgie).

Jak funguje Evropská rada a Rada EU: 8:14 titulký

https://www.youtube.com/watch?v=qqls2Xew2ZY&ab_channel=Euroskop.cz

Princip subsidiarity

Jedná se o politickou zásadu, podle které se rozhodování a zodpovědnost ve veřejných záležitostech má nejprve odehrávat na tom nejnižším stupni veřejné správy, který je nejbližší občanům.

Vyšší úrovně správy mají rozhodovat jen tam, kde si to povaha věci vyžaduje.

Princip subsidiarity prohlubuje myšlenku demokracie (je v přímém protikladu k centralismu), protože klade na první místo decentralizaci a nezastupitelnou roli místních samospráv.

Evropská rada (European Council)

Evropská rada neboli „Evropský summit“ je hlavním politickým orgánem EU.

Vznikla na počátku 70. let 20. století na základě výsledků jednání nejvyšších představitelů členských států.

Působnost Evropské rady

Evropská rada (ER) se většinou zabývá záležitostmi týkajícími se základních oblastí politiky EU:

- Hlavním úkolem je poskytování všeobecných impulsů pro sociální, ekonomické a politické vedení ve všech oblastech aktivit EU na úrovni Unie i na úrovni jednotlivých států.
- Přestože se nepodílí na každodenním běhu EU, funguje jako strategický orgán odpovědný za základní politická rozhodnutí, řešení závažných politických problémů a určování směru vývoje evropské integrace.
- Evropská rada neschvaluje právní normy, ale přijímá politická rozhodnutí o prioritách budoucího vývoje. Z jednání ER vycházejí podněty pro další rozvoj integračního procesu.

Zasedání Evropské rady se účastní hlavy jednotlivých členských států, respektive ministerští předsedové členských zemí a většinou také ministři zahraničních věcí.

V průběhu jednání Evropské rady je jako plnoprávný člen přítomen rovněž předseda Evropské komise a její členové. Na setkání Evropské rady jsou prezentovány národní zájmy členských států EU, přičemž hlavním úkolem je hledání konsensu a společného stanoviska všech zúčastněných aktérů. Jednání se řídí mezivládním principem, který zaručuje rovnost a suverenitu všech členských zemí.

Předsednictví a členové Evropské rady

Předsednictví se do přijetí Lisabonské smlouvy odvozovalo od předsednictví Rady EU. Od roku 1998 se předsednictví střídalo každých šest měsíců. Přijetí Lisabonské smlouvy zavedlo funkci stálého předsedy Evropské rady, který je volen na 2,5leté funkční období s jednou možností znovuzvolení (de facto tedy na 5 let).

Jednání ER (summitů) se účastní 27 hlav států a vlád členských zemí EU a předseda Evropské komise.

Stálý předseda Evropské rady

SOUVISLOSTI

Dne 1. prosince 2009 se prvním stálým předsedou Evropské rady stal belgický politik Herman Van Rompuy. Před svým zvolením do této funkce byl belgickým premiérem. V prosinci roku 2014 se jeho nástupcem stal bývalý polský premiér Donald Tusk, od 1. 12. 2019 je to bývalý předseda belgické vlády Charles Michel.

Proč se tato vysoká pozice nesmí označovat jako „prezident EU“?

Odpověď je jednoduchá. Původně se s tímto označením počítalo, avšak pro mnohé bylo nepřijatelné z toho důvodu, že výraz „prezident“ evokuje suverenitu a samostatnost, zatímco Evropská unie je pouze sdružení 27 evropských států. Přesto se však výraz „evropský prezident“ neoficiálně používá.

Charles Michel

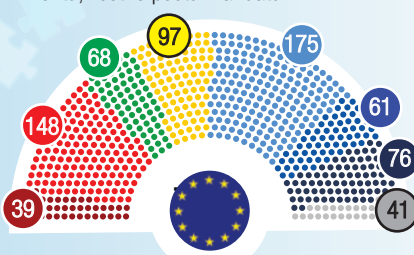

SOUVISLOSTI

Zastoupení politických stran v Evropském parlamentu

V současnosti je v EP zastoupeno **kolem sta politických stran**, které představují důležité politické proudy současné Evropy. Tyto strany se sdružují do **frakcí**, přičemž největšími politickými frakcemi jsou lidová strana a socialisté. Následující graf přehledně zobrazuje rozložení politických sil v Evropském parlamentu, včetně počtu mandátů.

705 poslanců (stav od 1. 2. 2020) *

- Evropská sjednocená levice a Severská zelená levice
- Pokrokové spojení socialistů a demokratů
- Zelení / Evropská svobodná aliance
- Obnova Evropy
- Evropská lidová strana
- Evropská konzervativní a reformistická
- Identita a demokracie
- nezařazení

Zdroj dat: Evropský parlament, 2020

* Do odchodu Spojeného království Velké Británie a Severního Irska byl počet europoslanců **751**.

Souhrn

Frakce – politické skupiny v Evropském parlamentu

Kromě výborů zasedají poslanci také v **politických skupinách**, ve kterých jsou **sduženi podle politické, nikoli státní příslušnosti**. Nereprezentují tak zájmy národní, ale společné – celoevropské. Politické skupiny mají obdobnou strukturu jako národní strany, to znamená, že si volí předsedu a místopředsedy. V jednacím sále poslanci zasedají podle politické příslušnosti zleva doprava.

Čeští poslanci v Evropském parlamentu

V červnu 2004 se v ČR poprvé volili zástupci do Evropského parlamentu. Celkem bylo tehdy zvoleno 24 europoslanců (volební účast 28,32 %). V dalších volbách v roce 2009 a 2014 bylo zvoleno 21 europoslanců za ČR (volební účast byla 28,22 a 18,20 %). Ve volbách v roce 2019 bylo zvoleno rovněž 21 europoslanců za ČR (při volební účasti 28,72 %), čeští občané mohli volit z poměrně vysokého počtu 39 politických uskupení.

Shrnutí kapitoly

- Na procesu vytváření právního systému EU se podílejí tři hlavní instituce: **Evropský parlament** (zastupuje občany EU a je jimi přímo volen), **Rada Evropské unie** (zastupuje jednotlivé členské státy) a **Evropská komise** (hájí zájmy Evropské unie jako celku).

Tyto instituce tvoří tzv. **institucionální trojúhelník**.

- Nad institucionálním trojúhelníkem stojí vrcholný politický orgán EU – **Evropská rada**. Vytyčuje politický směr Unie, nemá však legislativní pravomoc.
- Mezi další důležité instituce EU patří: **Soudní dvůr Evropské unie**, **Evropský účetní dvůr**, **Evropská centrální banka**, **Evropský systém centrálních bank**, **Evropský hospodářský a sociální výbor**, **Výbor regionů**, **Evropská investiční banka** a **Evropský ombudsman**.
- **Evropská rada (ER)** se většinou zabývá záležitostmi týkajícími se základních oblastí politiky EU.
- **Rada Evropské unie (REU)** vykonává moc zákonodárnou, vymezuje a provádí společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a spolu s Evropským parlamentem tvoří rozpočtový orgán.
- **Evropská komise (EK)** je výkonným (exekutivním) orgánem EU. Její hlavní činnost spočívá v podpoře a rozvoji integračního procesu Unie. Dále projednává legislativní návrhy a předkládá je Radě EU a Evropskému parlamentu ke schválení.
- **Evropský parlament (EP)** je společně s Radou EU legislativním orgánem – schvaluje zákony, které pak vstupují v platnost v členských státech EU. Evropský parlament disponuje legislativními, rozpočtovými a kontrolními pravomocemi.

Moje poznámky:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Náměty a tipy pro samostatnou práci

Náměty pro samostatnou práci

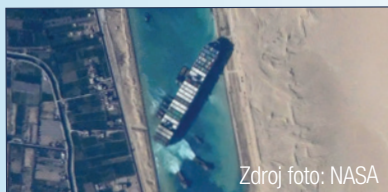
1. Charakterizujte nejdůležitější instituce, o které se opírá EU.
2. Na portálu ec.europa.eu/index_cs.htm najděte odpovědi na následující otázky:
  - a) Jaké jsou priority Evropské komise?
  - b) Jaká je podstata strategie „Evropa 2030“?
  - c) Zjistěte složení Evropské komise (eurokomisaře). Jakými oblastmi se tyto komisaři zabývají?
3. Na následující otázky najděte odpovědi v textu učebnice:
  - a) Byla někdy Česká republika předsednickou zemí EU?
  - b) Může Evropský parlament vyslovit nedůvěru Evropské komisi?
  - c) Který evropský orgán zajišťuje výklad práva EU?
  - d) Který evropský orgán se označuje také jako tzv. „Evropský summit“?
4. Na portálu www.euroskop.cz vyhledejte podrobnější informace k tzv. **digitální strategii EU**. Jak bude např. EU přistupovat k problematice internetových vyhledávačů a on-line platform – sociálních sítí? Jak chce čelit dezinformacím?

SOUVISLOSTI

Globální versus lokální výroba?

Příkladem může být třeba výroba sportovní obuvi. V okamžiku, kdy byla pracovní síla v jiných zemích podstatně levnější než v domovské výrobce, byly jednotlivé komponenty obuvi vyráběny v různých částech světa (například v jihovýchodní Asii) a kompletovány ještě v další zemi (např. v Číně). Hotový výrobek se vešel zpět k výrobci do Evropy a odtud se teprve distribuoval do obchodních sítí po celém světě. **Proces dokončení výroby páru obuvi trval desítky dní, než začal být dodáván na trh** (díleč výroby, převozy mezi zeměmi apod.). Při růstu nákladů na zvyšující se platy, energie a logistiku převozu komponent i hotového produktu výrobce přesunuje celou výrobu zpět do místa svého působení. Byly eliminovány četné přesuny a **proces celé výroby, tedy dokončení páru obuvi, se zkrátí na pouhých jeden den.**

Zdroj foto: NASA

▲ Globální výroba znamená značnou zátěž pro zajištění logistiky. Vzpomeňte si na případ, kdy **kontejnerová loď Ever Given v březnu roku 2021 zablokovala na 6 dní Suezský průplav**. Ve frontě na průjezd čekala před uvolněním řada nejméně 369 lodí a spočtené škody byly odhadovány na 9,6 miliardy dolarů. Tato událost se v podobě zpoždění dodávek hotových výrobků i komponent na řadu týdnů negativně promítla do obchodní činnosti mnoha společností.

SOUVISLOSTI

Globální finanční krize nezná hranic

Problémy, které provázely světovou ekonomiku a oblast finančnictví od roku 2008, postihly hospodářsky skutečně téměř všechny země světa.

Do **České republiky „dorazil“** pokles hospodářského růstu a s tím spojený růst nezaměstnanosti v roce 2009, útlum hospodářství byl patrný v navazujících letech. Česká republika je značně závislá na exportu zboží a pokles spotřeby v hlavních odběratelských zemích (zejména na západních trzích) vedl k výpadku na straně příjmů našeho státního rozpočtu.

Řada odborníků upozorňuje na možné problémy obdobného charakteru, jako tomu bylo v roce 2008 (nadhodnocení burz a přílišné sebevědomí finančníků a naopak nízká aktivita investorů, vysoké zadlužení řady zemí apod.). Otázkou ovšem je, zda a jak jsou na to Evropa a svět připraveny.

Dopady globalizace na stát a společnost

Negativa globalizace

Nejprve se na globalizaci podíváme z hlediska současných problémů. Je nutné si uvědomit, co globalizace je a není. Mylným výkladem je, že globalizace = globální obchod. Ten však mezi jednotlivými částmi světa probíhal už od starověku a také po objevení obchodních cest benátským kupcem a cestovatelem **Marcem Polem** (1254–1324) a janovským mořeplavcem **Kryštofem Kolumbem** (1451–1506).

Podstata globalizace v ekonomické rovině spočívá v uvědomění si toho, že existují výrazné rozdíly v ceně pracovní síly.

Jinými slovy, **tentýž výrobek je možné někde ve světě vyrobit výrazně laciněji.** Proto řada společností přesouvala výrobu do zemí s levnou pracovní silou, např. do jihovýchodní Asie, Číny, Indie či Afriky, ovšem také do střední Evropy (zemí bývalého východního bloku, tedy i do České republiky). Tato podoba globalizace tak vlastně jen přesunuje výrobu do zemí s levnou pracovní silou.

Postupně se však cena práce zvyšuje i zde, a proto se tato diverzifikace výroby přestává postupně vyplácet (zvyšující se náklady při tlaku na rostoucí mzdy, rostoucí náklady na převoz polotovarů i hotových výrobků, na energie apod.). Problém nastane v okamžiku, kdy výrobce usoudí, že vzhledem k rostoucím nákladům začíná v dané zemi na své činnosti prodělavat a výrobu zde zruší. Důsledkem toho pak bude např. **růst nezaměstnanosti** v daném regionu.

Globalizace přináší **oslabování moci států**. Státy nemají sílu bránit se globálním vývojovým trendům ekonomiky. Příkladem může být **celosvětová finanční krize**, se kterou se po roce 2008 potýkala většina zemí. **Nadnárodní koncerny jsou mnohdy silnější než vlády států**, přičemž nepodléhají kontrole občanů. Negativum nadnárodních koncernů se nejčastěji projevuje i **snahou likvidovat místní konkurenci.**

Dalším negativním dopadem globalizace je **stěhování nebezpečné výroby do rozvojových zemí**, které ještě nemají zavedeny přísné ekologické standardy. V rozvojových zemích se také realizuje **převážná část výroby zboží pro vyspělé země světa**. Státy, ve kterých tato výroba probíhá, však z této činnosti nebohatnou, protože **zisk se přesunuje do zemí, ve kterých sídlí centrály firem**. Antiglobalisté v tomto systému spatřují „novou kolonizaci“.

Podobně na tom je i **těžba a nákup nerostných surovin ze zemí, ve kterých panují nedemokratické režimy**. Jejich prodejem autoritářské vlády umožňují prodlužovat své diktátorské praktiky.

Poslední nejčastěji uváděnou příčinou globalizace je **nemožnost uzavření hranic států**. Při velkém toku zboží a přesunu obyvatel napříč světem **nelze zabránit terorismu nebo šíření epidemií**. Poslední uvedený důvod – epidemie koronaviru spojeného s onemocněním covid-19 – zcela zásadním způsobem omezuje jak celosvětové podnikání, tak mobilitu lidí a opakující se lockdowny a ochromení společnosti mají i velmi negativní dopady na ekonomiku a hospodaření všech států světa.

Přístup EU k problematice globalizace

SOUVISLOSTI

Evropský parlament již v roce 2017 přijal **nařízení, které ukládá dovozcům kovů** využívaných při výrobě mobilních zařízení, elektroniky a počítačových komponent (zejména cínu, wolframu, tantalu a zlata) **ověřovat, zda v zemích jejich těžby nedochází k porušování lidských práv**. Obchodní společnosti i výrobci z EU by měli obdobně přistupovat i k **obchodu se zbožím, které by mohlo sloužit k ponižujícímu a nelidskému zacházení** s obyvatelstvem dané země, která se na tomto obchodování podílí. Regulovat by se dle postoje EU mělo i **pěstování a zejména pak dovoz palmového oleje** (certifikovaná výroba podle udržitelných standardů, které nebudou poškozovat životní prostředí v místě pěstování palm produkujících tento olej).

Na uvedené stránce Evropského parlamentu můžete zhlédnout videa pojednávající o negativních dopadech globalizace na životy lidí, kteří se, zapojení do nelegálního obchodu a těžby nerostů, podílejí na výrobě za ponižujících pracovních podmínek či jsou mnoha způsoby vystaveni útlaču. ▼

<https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/eu-affairs/20170505ST073507/budoucnost-eu-jak-usmernit-globalizaci-ve-prospech-evropy>

- Konfliktní minerály – pravda o vašem chytrém telefonu:** 4:23 titulky
- Vysoká cena za rychlou módu:** 1:28 titulky
- EU nesmí dodávat nástroje k mučení:** 1:37 titulky

Moje povědomí o státu, mezinárodních institucích a Evropské unii

Cílem této kapitoly je:

- upozornit na fakt, že nezbytnou vědomostní výbavou každého člověka by měla být znalost problematiky funkčnosti státu a institucí, které jeho chod zajišťují. Obdobně je tomu se znalostmi forem vlád a ideologií, které se podílely (a vlastně podílejí i v současnosti) na vývoji jednotlivých států a životě jejich obyvatel.
- poukázat na to, že současný svět se velmi rychle vyvíjí. Procesy jako mezinárodní integrace, globalizace a řešení celosvětových problémů se týkají každého z nás. Člověk se jich mnohdy i nevědomky účastní a aktivně do nich vstupuje.

Co se v kapitole dozvíte

Kapitola vám pomůže:

- uvědomit si potřebnost stálého osvojování poznatků z oblasti politologie, společnosti a světa, ve kterém člověk žije

Možná jste po přečtení této publikace zjistili, že politologie (tedy nauka o státu a jeho institucích) není až tak nudná a nezábavná oblast. Historické události, které lidskou společnost od nepaměti provází, jsou skutečně velmi pestré, dramatické a významně ovlivnily budoucí (i dlouhodobý) vývoj toho kterého státu.

Šedá teorie – zelený strom života

Tato kapitola by pro vás měla být otevřenou a neustále doplňovanou studnicí životních zkušeností a znalostí, která se podílí na budování vašeho povědomí nejen o státu, ve kterém žijete, ale i o ostatních zemích, které v budoucnu navštívíte. Vnímejte proto i zkušenosti a rady svých nejbližších, vyučujících či lidí disponujících skutečnými zkušenostmi z oblasti společenského a politického života či zkušenostmi ze života v zahraničí, zvláště pokud jsou ochotni se o ně s vámi podělit.

Na následující malé ukázce uvidíte, kolika možných oblastí vašeho běžného života se může dotýkat platnost vašich osobních dokladů.

• Jak jsou na tom mé osobní doklady? Plánuji cestu do zahraničí...

Výměna osobních dokladů sice nepatří k častým činnostem, avšak jejich opomenutí může mít poměrně významný dopad.

- V okamžiku, kdy váš **občanský průkaz** pozbude platnosti, můžete mít problémy s prokazováním své totožnosti nejen ve styku se státními orgány a institucemi, ale např. i v bance, ve které máte na účtu uloženy své finance. S neplatným občanským průkazem se také nebudete moci účastnit voleb apod.
- Pozbyl váš **řidičský průkaz** platnosti? Pak je to jednoznačné – nesmíte jako řidič usednout za volant auta.
- Obdobně tomu je u vašeho **pasu**. Pro země schengenského prostoru by vám sice měl postačit platný občanský průkaz, ovšem mít platný pas je vždy lepší.
- Pro vycestování do některých zemí nestačí mít platný pas, budete potřebovat i **vízum**.
- **Ztratili jste některý z osobních dokladů?** Pak to může být skutečně velký problém, protože ne všichni jsou třeba tak poctiví a nalezené doklady odevzdají na příslušném místě či vám je podle případně uvedené adresy doručí. Problémů s podvodným prokazováním se cizími doklady je bohužel hodně.

Vaše počínání:

Sledujte **informace v médiích (tisk, televize)**, které v souvislosti s končící platností některých dokladů poskytují potřebné informace s dostatečným předstihem.

Vhodným místem je i **internet** – například **Portál veřejné správy** (<http://portal.gov.cz/>). Na tomto místě naleznete **aktualizované informace jak k dokladům samotným, tak i k životním událostem**, které s nimi mohou být spojeny (ztráta dokladů, výdejní místa, poplatky za vydání dokladů), ale třeba i doporučení, která s daným dokladem nepřímo souvisí (např. formy pojištění pro cesty do zahraničí).

Pro plánovanou cestu do zahraničí je vhodné znát i adresu zastupitelství našeho státu v zemi, do které jedete, vydání potřebného víza apod. Je také vhodné se přesvědčit o tom, zda je situace v zemi, do které cestujete, bezpečná apod. V tomto by vám mohl pomoci **portál Ministerstva zahraničních věcí ČR** (<http://www.mzv.cz/>).

Berte prosím těchto pár řádků jen jako nástin řady životních událostí, ve kterých se budete v budoucnu ocitat. Naslouchejte dobře míněným radám a tipům zkušenějších lidí či vyučujícím, všem, kteří budou ochotni se s vámi podělit o své postřehy. Obeznamujte se s chováním a se zvyklostmi státu, do kterého cestujete. Co se týká politiky a společnosti, zajímejte se o ni, čtěte (i mezi řádky) a neomezujte se jen na jediný zdroj informací.

Autoři